

ภูมิปัญญาเชิงนิเวศของนากาใน
*Son of the Thundercloud*¹ ของอีสเทอรีน คิริ
The ecological wisdom of the Nagas in
Easterine Kire's *Son of the Thundercloud*

เก่งกิจ กิติเรียงลาภ
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Kengkij Kitirianglarp
Faculty of Social Science, Chiang Mai University
Email: kkengkij@gmail.com

พนา กันธา
สำนักงานบริหารงานวิจัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Pana Kantha
Office of Research Administration, Chiang Mai University
Email: mynameispana@gmail.com

รัชการิณย์ สวัสดิ์
นักวิชาการอิสระ
Ratchakaran Sawaddee
Independent Scholar
Email: ratchakaran.60@gmail.com

วันรับบทความ: 1 ธันวาคม 2566 (Received December 1, 2023)
วันแก้ไขบทความ: 25 ธันวาคม 2566 (Revised December 25, 2023)
วันตอบรับบทความ: 26 มกราคม 2567 (Accepted January 26, 2024)

บทคัดย่อ

เป้าหมายของบทความนี้คือ การทำความเข้าใจภูมิปัญญาเชิงนิเวศของชาวนากา โดยศึกษาผ่านวรรณกรรมของอิสเทอริน คิริ เรื่อง *Son of the Thundercloud* ในวรรณกรรมเรื่องนี้ คิริได้บันทึกเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ของชาวนากา นั่นคือ ความแตกแยกในหมู่ชนนากาภายหลังจากการประกาศเอกราชของอินเดียและการผนวกเอาภูเขาเนาากาเป็นส่วนหนึ่งของอินเดีย ซึ่งความขัดแย้งดังกล่าวคือมรดกของลัทธิอาณานิคมที่มาพร้อมกับวิธีคิดแบบชาตินิยม วรรณกรรมของคิริซึ่งเป็นการนำนิทานปรัมปราที่แตกต่างหลากหลายของชาวนากามาเล่าใหม่ได้นำเสนอภูมิปัญญาเชิงนิเวศของชาวนากา ขณะที่สภาวะอาณานิคมและความคิดแบบชาตินิยมพยายามสถาปนาขอบเขตแบบรัฐประชาชาติหรือขอบเขตที่ตายตัวขึ้นมา แต่เรื่องเล่าของชาวนากาหรือโลกของชาวนากาที่ปรากฏผ่านงานของคิริกลับเป็นการท้าทายข้อจำกัดของ “รัฐประชาชาติ” ที่วางอยู่บนการแยกและการกีดกันพร้อมกันนี้ โลกของชาวนากาได้เสนอภววิทยาทางเลือกที่ต่างออกไป นั่นคือโลกของชาวนากาเป็นการถักทอกันของบุคคลต่าง ๆ ทั้งมนุษย์และสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ซึ่งอาศัยอยู่ร่วมโลกเดียวกัน การเล่าเรื่องจึงเป็นกระบวนการของการสร้างชุมชนที่หมายถึงการสร้าง “โลก” ซึ่งโลกดังกล่าวมีลักษณะเป็นพื้นที่เปิด ไม่มีขอบเขตที่แน่นอนตายตัวและสามารถตัดข้ามพรมแดน รวมไปถึงตัดข้ามความเป็นเรื่องเล่ากับเรื่องจริงด้วย ดังนั้น เรื่องเล่าเหล่านี้จึงไม่ใช่การสถาปนาเส้นเขตแดนตายตัวแบบรัฐประชาชาติ ด้วยเหตุนี้ ในโลกของชาวนากาจึงไม่สามารถลดทอนสรรพสิ่งไปเป็นปัจเจกบุคคลได้ เพราะกำเนิดของสรรพสิ่งทั้งที่เป็นมนุษย์และไม่ใช่มนุษย์ล้วนเกาะเกี่ยวสัมพันธ์กัน ซึ่งตรงกันข้ามกับวิธีคิดแบบทวินิยมที่มากับพร้อมกับสภาวะอาณานิคมตะวันตกที่แยกสรรพสิ่งออกจากกัน

คำสำคัญ: นากา, ภูมิปัญญาเชิงนิเวศ, อิสเทอริน คิริ, สภาวะอาณานิคม, ชาตินิยม

Abstract

The aim of this article is to understand the ecological wisdoms of the Naga people by examining the writings of Easterine Kire, a Naga author, particularly in the work "Son of the Thundercloud." Kire documented a significant historical event among the Naga people, namely, the internal conflicts within the Naga community following India's declaration of independence and the assimilation of Naga Hills into India. This conflict represents the legacy of colonialist ideologies that accompany nationalism. Kire's work, which is a diverse reinterpretation of various folktales of the Naga people, has presented the ecological wisdoms of the Naga people. While coloniality and nationalism attempt to establish rigid national boundaries, the narratives of the Naga people or the Naga world portrayed through Kire's works challenge the limitations of the "nation-state" that rely on separation and division. Simultaneously, the world of the Naga people is a weaving together of various kinds of persons, both human and non-human, coexisting within the same world. The act of storytelling is, therefore, a process of community-building that involves creating a "world." This world is characterized by open spaces, without rigid boundaries, capable of transcending borders. This includes transcending the distinction between fiction and reality. Therefore, these narratives do not establish fixed national borders in the manner of a nation-state; moreover, the world of the Naga people cannot reduce entities into isolated individuals. This is because the origins of both human and non-human entities are inherently interrelated, contrasting

with the dualism that comes with the Western coloniality, which separates entities from each other.

Keywords: Nagas, Ecological Wisdoms, Easterine Kire, Coloniality, Nationalism

บทนำ

บทความนี้พัฒนามาจากงานวิจัยเกี่ยวกับความคิดในเชิงนิเวศ (ecological thought) ของชาวนากาโดยศึกษาผ่านวรรณกรรมในฐานะที่เป็นสื่อในการทำความเข้าใจจักรวาลทัศน์และความคิดเชิงนิเวศของชาวนากา โดยเฉพาะการรื้อฟื้นความคิดเชิงนิเวศในงานเขียนของอีสเทอรีน คิริ (Easterine Kire) นักเขียนชาวนากา เผ่าอังกามิ (Angami) ที่ให้ความสำคัญกับการนำเรื่องเล่าและตำนานปรัมปราของชาวนากามาเล่าใหม่ เป้าหมายของงานวิจัยก็คือ การศึกษาภูมิปัญญาเชิงนิเวศของชาวนากาเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเผชิญหน้ากับวิกฤตของระบบนิเวศที่มาพร้อมกับหรือเป็นผลพวงของระบอบอาณานิคม ผ่านการเสนอทางเลือกใหม่ที่อิงกับจักรวาลวิทยาของชาวนากา บทความนี้เลือกวรรณกรรมของอีสเทอรีน คิริ เรื่อง *Son of the Thundercloud* (2016) มาเป็นสนามหลักของการศึกษา อย่างไรก็ตาม แม้ว่าบทความนี้จะใช้วรรณกรรมเป็นสนามของการศึกษา ทว่าเป้าหมายของการศึกษาไม่ใช่การวิเคราะห์ตัวบทตามขนบของวรรณกรรมวิจารณ์ บทความนี้ให้ความสำคัญกับวรรณกรรมดังกล่าวใน 2 ระดับ คือ 1) เพื่อเป็นสนามของการทำความเข้าใจภววิทยาและจักรวาลวิทยาของนากา และ 2) เพื่อชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของเรื่องเล่าและการส่งต่อเรื่องเล่า ความสำคัญทั้ง 2 ระดับของวรรณกรรมชิ้นนี้จะมีส่วนช่วยเป็นฐานให้กับทำความเข้าใจโลกและความคิดเชิงนิเวศของชาวนากาได้

บทความนี้แบ่งการนำเสนอออกเป็น 6 ส่วน คือ 1) ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ร่วมสมัยของนากาแลนด์และประวัติของคิริ ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจที่มาและบริบทของวรรณกรรมได้ดีขึ้น 2) เรื่องย่อของ *Son of the Thundercloud* ซึ่งเป็นสนามในการศึกษาของบทความนี้ 3) ชี้ให้เห็นบทบาทและความสำคัญของการเล่าเรื่อง เรื่องเล่า และนักเล่าเรื่อง 4) การตีความคริสต์ศาสนาและการเปลี่ยนพระเจ้าของคริสต์ศาสนาให้เป็นเทพเจ้าของชาวนากาในงานของคิริ 5) ภววิทยาและจักรวาลวิทยาของนากา และ 6) การมองจักรวาลวิทยาแบบเป็นวงกลมแบบเกิดซ้ำ ซึ่งทั้งหมดนี้จะนำไปสู่การตอบคำถามวิจัยว่า อะไรคือความคิดเชิงนิเวศของชาวนากา

ภูมิหลังของนากาแลนด์ และอิสเทอริน คิริ

อิสเทอริน คิริ นักเขียนหญิงชาวเผ่าอังกามิ เกิดที่เมืองโกหิมา (Kohima) ซึ่งปัจจุบันเป็นเมืองหลวงของรัฐบาลนากาแลนด์ (Nagaland) ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศอินเดีย หนึ่งในรัฐที่มีอาณาบริเวณติดกับรัฐบาลนากาแลนด์ก็คือ รัฐอัสสัม (Assam) ซึ่งแต่เดิมเคยเป็นนิคมเพาะปลูกขนาดใหญ่ของระบอบอาณานิคมอังกฤษ นั่นคือ การเพาะปลูกข้าวสาลี ด้วยเหตุที่อัสสัมเป็นพื้นที่ราบติดกับภูเขานากาเป็นพื้นที่เพาะปลูกซึ่งเป็นสินค้าสำคัญของอังกฤษในขณะนั้น การดำรงอยู่ของคนบนภูเขาจึงเป็นความเสี่ยงที่เจ้าอาณานิคมอังกฤษต้องควบคุมจัดการ อย่างไรก็ตาม ด้วยลักษณะของภูมิประเทศที่เป็นภูเขาสูงก็ส่งผลให้เจ้าอาณานิคมยากจะควบคุมได้ กอปรกับกลุ่มชนที่อาศัยอยู่บนภูเขานากาในขณะนั้นเองก็มีความหลากหลายและไม่ได้เป็นหนึ่งเดียวกันหรือไม่สามารถเรียกรวม ๆ แบบที่เจ้าอาณานิคมเรียกว่าเป็น “ชนเผ่านากา” ได้ ความแตกต่างหลากหลายดังกล่าวจึงยิ่งเพิ่มความยากให้กับเจ้าอาณานิคมในการทำความเข้าใจกลุ่มคนเหล่านี้ ปัจจุบันไม่สามารถระบุจำนวนที่แน่ชัดได้ว่ากลุ่มชนนากาประกอบไปด้วยจำนวนกี่ชนเผ่าย่อย เนื่องจากขึ้นอยู่กับคำนิยามและวิธีการจำแนก อีกทั้งบางชนเผ่ามีความสับสนไหล

และสามารถจัดอยู่ในกลุ่มชนนากาพร้อมกับที่สามารถนับรวมอยู่ในกลุ่มชนกูกิ (Kuki) ที่อยู่ใกล้เคียงได้ ด้วยเหตุนี้ กลุ่มชนที่ปัจจุบันอาจเรียกรวม ๆ ว่า ชววนากาจึงอาจมีจำนวนมากถึงประมาณ 30-80 ชนเผ่า (Oppitz et al., 2008: 16) แต่เดิมแต่ละชนเผ่าจะมีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่แตกต่างกันไป บางชนเผ่านับถือเทพเจ้าที่เป็นเสือ บางชนเผ่านับถือเทพเจ้าที่เป็นแม่น้ำ บางชนเผ่านับถือสัตว์ต่าง ๆ ก่อนที่ศาสนาคริสต์จะกลายเป็นศาสนาหลักของชววนากา

ในกระบวนการของการยึดครองภูเขานากาและที่ราบอัสสัมนั้น อังกฤษได้ส่งมิชชันนารีเข้าไปเปลี่ยนกลุ่มชนที่อาศัยอยู่บนภูเขานากาให้หันมานับถือศาสนาคริสต์ ทว่าปัญหาสำคัญของการเปลี่ยนกลุ่มชนบนภูเขานากาให้เป็นชาวคริสต์ก็คือ กลุ่มชนเหล่านั้นมีความหลากหลายและแต่ละกลุ่มก็ไม่ได้มีวัฒนธรรมที่เป็นตัวเขียน วัฒนธรรมร่วมสำคัญของกลุ่มชนดังกล่าวก็คือ วัฒนธรรมการพูด การเล่าเรื่องหรือการบอกเล่า (oral culture) (ดูเพิ่มเติม ความสำคัญของการเปลี่ยนวัฒนธรรมบอกเล่าให้เป็นภาษาเขียนใน Ong, 2002) ด้วยเหตุนี้ การทำให้ชนพื้นเมืองสามารถเข้าถึงคัมภีร์ทางศาสนาได้จึงมีกระบวนการสำคัญ 2 ประการ คือ ประการแรก เจ้าอาณานิคมอังกฤษและมิชชันนารีอเมริกันได้เข้าไปสร้างโรงเรียนตามหมู่บ้านบนภูเขานากาเพื่อเปลี่ยนให้กลุ่มคนเหล่านั้นเป็นผู้ที่รู้หนังสือและอ่านคัมภีร์ไบเบิลได้ แต่เดิมการศึกษาในหมู่ชนนากาเป็นการเรียนรู้ผ่านวัฒนธรรมการเล่าเรื่อง หนึ่งในระบบที่ใช้ส่งต่อเรื่องเล่าก็คือโมรุง (morung) ซึ่งเป็นสถานที่ที่เด็กผู้ชายจะเริ่มต้นเรียนรู้จารีต วัฒนธรรม รวมไปถึงการฝึกฝนด้านการรบ (Jamir, 2020: 20) บทบาทของมิชชันนารีก็คือความพยายามที่จะเปลี่ยนและทำลาย วัฒนธรรมการพูดและการเล่าเรื่อง โดยเปลี่ยนมาสู่การศึกษาแบบตะวันตกที่เน้นวัฒนธรรมการอ่าน-เขียน ประการที่สอง การแปลคัมภีร์ไบเบิลเป็นภาษาที่พอจะเข้าถึงได้ รวมไปถึงการแปลเทพเจ้าหรือวิญญาณ (spirit) ของชววนากาให้เป็นพระเจ้าของชาวคริสต์

กระบวนการดังกล่าวเป็นกระบวนการสำคัญที่ดำเนินอย่างค่อยเป็นค่อยไปบนภูเขานากาเพื่อเปลี่ยนคนบนภูเขานากาให้อยู่ภายใต้ระบอบอาณานิคมซึ่งเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการเปลี่ยนให้ชวานากาเป็นชาวคริสต์ ผลที่เกิดขึ้นไม่เพียงแต่เปลี่ยนผู้คนให้หันมานับถือศาสนาเท่านั้น แต่วัฒนธรรมในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตก็ถูกเปลี่ยนเช่นเดียวกัน สิ่งเหล่านี้สัมพันธ์กับศีลธรรมของศาสนาคริสต์และความเป็นสมัยใหม่แบบตะวันตก (Thong, 2012) ซึ่งมาพร้อมกับข้อห้ามจำนวนมาก ตัวอย่างเช่น การห้ามมีเมียหลายคน การห้ามนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์เดิม การห้ามดื่มเหล้า หรือการห้ามมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน รวมไปถึงการส่งเสริมค่านิยมแบบตะวันตก ตัวอย่างเช่น รูปแบบอาหาร ความสะอาด และความเป็นปัจเจกบุคคล ผลสุดท้ายก็คือ ศาสนาคริสต์ได้รวมเอาความแตกต่างหลากหลายของกลุ่มชนต่าง ๆ มาไว้ภายใต้กฎของพระเจ้าองค์เดียวกัน ทว่าการรวมดังกล่าวก็ไม่ใช่ว่าสำเร็จในทันที แต่เป็นกระบวนการที่ค่อยเป็นค่อยไปและเห็นได้อย่างชัดเจนภายใต้กระแสชาตินิยมนากาที่ต้องการแยกตัวเองออกจากชาติอินเดีย

นอกจากนั้น วิธีคิดสำคัญที่ตามมากับระบอบอาณานิคมก็คือความพยายามไปทำลายวิธีคิดเรื่อง “ส่วนรวม” โดยเอาความคิดเรื่องปัจเจกบุคคลเข้ามาแทนที่เรื่องส่วนรวม นี่เป็นประเด็นสำคัญที่จะกล่าวต่อไปในการวิเคราะห์ตัวบทวรรณกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเป็น “ส่วนรวม” ซึ่งในภาษาอังกฤษมาจากคำว่า common แต่ในกรณีของชวานาการูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมจะสัมพันธ์กันในลักษณะที่เป็นกลุ่มตระกูล (clan) ที่เชื่อมโยงกันเป็นระบบเครือญาติ โดยในกลุ่มตระกูลต่าง ๆ จะมีกรรมสิทธิ์ส่วนรวมร่วมกันที่ทุกคนร่วมกันเป็นเจ้าของ มีลำดับชั้นของความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนหลากหลาย แต่ไม่มีมโนทัศน์เรื่องทรัพย์สินและกรรมสิทธิ์แบบปัจเจกบุคคลแบบตะวันตก ดังนั้น ศาสนาคริสต์ที่เข้ามาพร้อม ๆ กับระบอบอาณานิคมก็ได้พยายามจะแทนที่ระบอบ (กรรมสิทธิ์) ส่วนรวมของคนนากาด้วยระบอบกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการนำไปสู่การจัดเก็บภาษี ซึ่งในท้ายที่สุดได้บีบให้ชวานากา

เข้าสู่การเป็นแรงงานเพื่อให้ได้รับค่าจ้างที่อยู่ในรูปของเงินตรา สิ่งเหล่านี้นำไปสู่การสถาปนาระบบเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ทางสังคม รูปแบบของการมีชีวิตแบบอาณานิคม และระบบนิเวศแบบอาณานิคม ซึ่งเข้าไปแทนที่รูปแบบความสัมพันธ์เดิมของชาวนาगा

กระบวนการของการล่าอาณานิคมหรือการปกครองของระบอบอาณานิคมได้นำมาซึ่งการเกิดขึ้นของความคิดชาตินิยมด้วยเช่นเดียวกับที่เกิดขึ้นในหลายพื้นที่ในโลก ขบวนการชาตินิยมในนาगाเกิดขึ้นก่อนที่จะมีการประกาศเอกราชในอินเดีย นอกจากเป้าหมายของขบวนการชาตินิยมนาగాที่ต้องการปลดแอกตนเองจากอังกฤษแล้ว อีกเป้าหมายก็คือการแยกตัวออกจากอินเดียด้วย เรื่องเล่าสำคัญที่ถูกเล่าเพื่อเน้นย้ำความเป็นอิสระจากอินเดียก็คือ เรื่องเล่าเกี่ยวกับการประกาศเอกราชของนาาก่อนอินเดียเพียง 1 วัน ในวันที่ 14 สิงหาคม ค.ศ.1947 ทว่าการประกาศเอกราชในครั้งนั้นของกลุ่มชาตินิยมนาากลับไม่เป็นผล ส่งผลให้ภายหลังจากที่อินเดียประกาศเอกราชก็มีความพยายามอีกหลายครั้งของกลุ่มชาตินิยมนากาที่ต้องการแยกตัวเป็นอิสระจากอินเดีย ดังจะเห็นได้จากการลงประชามติของชาวนากาเพื่อการแยกตัวออกจากอินเดีย รวมไปถึงการก่อตัวของขบวนการใต้ดินต่าง ๆ ขณะที่รัฐบาลอินเดียเองก็พยายามจัดการกับความขัดแย้งจะประกาศให้นาగాแลนดมีสถานะเป็นรัฐหนึ่งในอินเดียตั้งแต่ปี ค.ศ.1963 ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชาตินิยมนากาและอินเดียก็ยังคงดำเนินต่อเนื่องยาวนานมาหลายทศวรรษจวบจนปัจจุบัน (ดูเพิ่มใน Thong, 2012, 2016; เก่งกิจ กิติเรียงลาภ พนา กันธา และพีรณัฐ พฤกษารัตน์, 2566)

ครีเกิดในปี ค.ศ.1959 ซึ่งเป็นช่วงเวลาก่อนหน้าที่อินเดียจะประกาศให้นาగాแลนดเป็นรัฐหนึ่งของอินเดียประมาณ 4 ปี หรือกล่าวได้ว่าครีเกิดขึ้นมาในบรรยากาศของการต่อสู้ของขบวนการชาตินิยมนากาที่มีต่ออินเดีย ขณะนั้นขบวนการชาตินิยมนาาก็ก่อไปด้วยความขรุขระอย่างมากเนื่องจากชาวนากาซึ่งประกอบไปด้วยกลุ่มคนที่หลากหลายและมีกลุ่ม

ตระกูลจำนวนมากก็ไม่ได้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน คนนากาหลายเผ่าเห็นด้วยที่จะเป็นส่วนหนึ่งของอินเดีย แต่คนนากาจำนวนหนึ่งปฏิเสธการเป็นส่วนหนึ่งของอินเดียและพยายามจะจับอาวุธขึ้นสู้กับรัฐบาลอินเดีย เพราะฉะนั้น ความเป็นคริสตชนจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญที่รวมให้คนนากาจากต่างเผ่าหรือจากคนละกลุ่มตระกูลให้สามารถนึกกันได้ในระดับหนึ่ง และในทศวรรษ 1990 เป็นต้นมาได้มีการเกิดขึ้นของขบวนการหรือกลุ่มความคิดที่ชื่อว่า Nagalim หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า Nagaland for Christ คือเป็นการสร้างหรือทำให้นากาแลนด์กลายเป็นพื้นที่ของชาวคริสต์ คริสต์ศาสนาจึงเป็นสิ่งที่ผูกโยงกับกระแสดความคิดชาตินิยมในหมู่คนนากา (Baruah, 2020: 113) จากตัวเลขของคนที่นี่นับถือศาสนาคริสต์ในปี 1941 มีประชากรชาวคริสต์ที่อาศัยอยู่ในรัฐนากาแลนด์แค่ 17.9 เปอร์เซ็นต์ แต่หลังจากอินเดียประกาศเอกราชจากอังกฤษในปี 1951 มีการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรชาวคริสต์เป็น 45.7 เปอร์เซ็นต์ (Thomas, 2002: 4) อาจกล่าวได้ว่า ขบวนการชาตินิยมนากาที่เกิดขึ้นมาภายหลังจากการประกาศเอกราชหรือการได้รับเอกราชของอินเดียนั้นมีความเชื่อมโยงกับคริสต์ศาสนา การอ้างความคิดของเจ้าอาณานิคมอังกฤษ ความคิดเรื่องชาตินิยม ความคิดเรื่องเสรีภาพของระบอบอาณานิคมของโลกตะวันตกเพื่อใช้ในการต่อสู้กับรัฐบาลอินเดีย ซึ่งจะเห็นได้จากกระแสของการขยายตัวของพลเมืองสัดส่วนประชากรที่เป็นชาวคริสต์จะเพิ่มสูงขึ้น

บริบทเบื้องต้นที่ต้องการชี้ให้เห็นถึงเงื่อนไขของสภาวะอาณานิคมที่คนนากาเผชิญอยู่คือ ภายใต้เงื่อนไขที่การปลดแอกชาตินิยมหรือการประกาศเอกราชของอินเดียไม่ได้นำมาสู่เสรีภาพของคนนากา แต่กลับเต็มไปด้วยความขัดแย้ง ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งที่รัฐบาลอินเดียมีต่อคนนากาซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อย ความขัดแย้งที่รัฐบาลอินเดียไม่ให้ความสำคัญหรือ (ค่อนข้างจะ) เปียดขับชาวคริสต์ออกไปจากการมีส่วนร่วมทางการเมือง รวมถึงการมองว่าคนนากาเป็นชาวเขา เป็นชนกลุ่มน้อย เป็นคนป่าเถื่อน เป็นพวกที่ไม่มีอารยะสิ่งเหล่านี้เป็นความขัดแย้งในหลากหลายระดับซึ่งนำมาสู่ปมปัญหาหลายอย่างที่เกิดขึ้นในนากาในปัจจุบัน

คริสต์ศาสนา โดยเฉพาะนิกายแบปติสต์ (Baptists) ก็คือนิกายหลักในนากาแลนด์ภายหลังจากการเปลี่ยนเป็นคริสต์ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (Ksh., 2015) คิริเองเรียนจบจากโรงเรียนคริสต์นิกายแบปติสต์ ซึ่งแบปติสต์จะมีนัยยะสำคัญกับวรรณกรรมของคิริด้วย เธอเขียนหนังสือไม่ต่ำกว่า 20 เล่ม ซึ่งมีทั้งที่เป็นบทกวี และเป็นการเอาชุดนิทานพื้นบ้านของคนนากามาแปลเป็นภาษาอังกฤษ รวมถึงการเขียนเป็นนิยายและเรื่องสั้นอีกหลายชิ้น คิริเรียนจบปริญญาเอกด้านวรรณกรรมและวรรณคดีวิจารณ์ นอกจากนี้ เธอยังเป็นนักวิจารณ์วรรณกรรมด้วย ในช่วงแรก เธอเขียนวรรณกรรมที่อิงประวัติศาสตร์ โดยนำเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ของการสู้รบระหว่างคนนากาที่จับอาวุธกับรัฐบาลอินเดียและเจ้าอาณานิคมมาเล่าใหม่ในรูปของนิยาย เรื่องราวของเธอเกี่ยวกับประสบการณ์ความเจ็บปวดของคนนากา การถูกฆ่า การถูกพลัดพรากจากครอบครัว ที่ดิน และชุมชน ด้วยเหตุนี้ วรรณกรรมของเธอจึงได้กลายมาเป็นสิ่งที่วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลอินเดีย กอปรกับบทบาททางการเมืองและงานเขียนทางการเมืองของคู่ชีวิตของคิริเองก็ยิ่งส่งผลให้ครอบครัวของคิริถูกมองว่าเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐบาลอินเดีย ด้วยเหตุนี้ ครอบครัวของคิริจึงถูกสอดส่องติดตามจากเจ้าหน้าที่ติดอาวุธและร้ายแรงถึงขั้นเกิดเหตุการณ์ลักพาตัวลูกชายของคิริ ความตึงเครียดและการคุกคามนี้บีบให้คิริต้องลี้ภัยไปอยู่ประเทศนอร์เวย์ตั้งแต่ปี 2005 เป็นต้นมา (ICORN, 2006)

ภายหลังจากลี้ภัยเป็นระยะเวลา 10 ปี หลังจากปี 2015 เธอได้กลับมาที่นากาแลนด์ งานเขียนของคิริจึงมีอยู่ประมาณ 2-3 ช่วง แต่เราสามารถแบ่งผลงานของเธอออกได้เป็น 2 ช่วงหลัก คือ ช่วงแรก ก่อนลี้ภัยงานเขียนของคิริเป็นงานเขียนที่เล่าเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ผ่านวรรณกรรมโดยเล่าถึงเหตุการณ์สงคราม การสู้รบ การถูกฆ่า การเกิดโรคระบาด การขาดแคลนอาหารและความอดอยาก ซึ่งจะพูดถึงตัวละครทางการเมืองจำนวนมากในสังคมอินเดีย แต่หลังจากประมาณปี 2010 เป็นต้นมา งานเขียนของคิริมีลักษณะอย่างหนึ่งที่น่าสนใจคือการให้ความสำคัญกับการเล่าเรื่องที่บางคนอาจจะ

เรียกว่าเป็น “เรื่องเหนือจริง” หรือบางคนอาจจะเรียกว่าเป็น “สัจนิยมมหัศจรรย์” (Magical Realism) (Tialila, 2022) กล่าวคือ เธอได้นำเรื่องเล่าปากต่อปาก ที่อยู่ในรูปตำนาน นิทาน เรื่องเล่าเกี่ยวกับผี สัตว์ โทเทม หรือสิ่งมีชีวิต สารพัดประเภทยานมาเล่าใหม่ในรูปของงานเขียน งานเขียนในช่วงหลังของศิริจึง เป็นงานที่ไม่ได้กล่าวถึงเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์แบบตรงไปตรงมาเช่น ในงานช่วงแรก

เราจะเห็นวรรณกรรมหลายเล่มของศิริซึ่งมีลักษณะเช่นนี้ เช่น *When the River Sleeps* (2014) จะเล่าถึงบทบาทของแม่น้ำ ในฐานะที่มันเป็น จิตวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ของชนเผ่าอังกามิ และแม่น้ำยังมีสถานะเป็นผู้ที่กำหนด หรือจะเป็นเรื่อง *Bitter Wormwood* (2011) ซึ่งเป็นเล่มที่เขียนในช่วงแรก โดยจะเล่าเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ การฆ่ากัน การสูญเสียคนรัก ในท้ายที่สุด การเข้าใจความตาย จนได้รับสมุนไพรมางานชนิดแล้วทำให้ฟื้นคืนชีพ เป็นต้น (ดูเพิ่มเติมใน เก่งกิจ กิติเรียงลาภ, พนา กันธา และพิรณัฐ พงกษารัตน์, 2566) *Naga Folktales Retold* (2009) เป็นหนังสืออีกเล่มหนึ่งที่ชี้ให้เห็นว่า ทำไมเธอถึงให้ความสำคัญกับเรื่องเล่าที่เป็นนิทานพื้นบ้าน หนังสือเล่มนี้เป็น หนังสือที่ศิริได้รวบรวมเรื่องเล่าที่เธอได้ยินจากปากของผู้เฒ่าของชาวชานากา แล้วนำมาเล่าใหม่ผ่านรูปแบบของงานเขียน ซึ่งเมื่อเราพูดถึงคำว่า “เล่าใหม่” แน่แน่นอนว่า เรื่องเล่าเหล่านี้ถูกนำมาเล่าใหม่โดยที่เราไม่รู้ด้วยซ้ำว่าเรื่องเล่าเดิม ที่แท้จริงเป็นอย่างไร เพราะแต่เดิมเรื่องเล่าเหล่านี้เป็นเรื่องเล่าโดยปากต่อปาก ไม่ใช่เรื่องเล่าที่เป็นการจดบันทึก ฉะนั้น สิ่งที่ศิริพยายามทำในช่วงเวลา 10 กว่าปีที่ผ่านมาก็คือ การนำนิทานพื้นบ้านหรือเรื่องเล่าพื้นบ้านมาเล่าใหม่ และการให้ความสำคัญกับฐานคิดแบบ “วิญญาณนิยม” (animism) หรือการที่ มองว่าสรรพสิ่งมีชีวิตอยู่ภายใน แม้กระทั่งการที่เธอให้ความสำคัญกับการอธิบายว่าทำไมสิ่งคนชานากาจึงเป็นสังคมที่เสมอภาคและปฏิเสธความคิดแบบชาตินิยมสุดโต่ง รวมทั้งเธอยังให้ความสำคัญกับการนำเสนอจักรวาลวิทยา ที่เป็นความลึกลับ สิ่งที่ไม่ได้เป็นสิ่งที่อยู่ในโลกของเหตุผล เช่น

โลกของวิญญาณ โลกของสัตว์ โลกของพืช หรือโลกของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ที่ทับซ้อนกันหลายระนาบ ซึ่งก็ทำให้มนุษย์ไม่ได้มีสถานะเป็นศูนย์กลาง

ในที่นี้ เราอาจสรุปข้อคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับลักษณะของงานเขียนของ คิริใน 3 ประเด็น คือ *ประเด็นแรก* บริบทวรรณกรรมของคิริอยู่ในบริบทของความขัดแย้งในขบวนการชาตินิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความคิดที่เชื่อมโยงกับการต่อต้านชาตินิยมอินเดียหรือการปลุกกระแสของชาตินิยมนากา และแน่นอนว่าการปลุกกระแสชาตินิยมนากาเองก็เต็มไปด้วยความขัดแย้งภายในกลุ่มคนนากาด้วยกันเองเพราะบางกลุ่มก็จะสนับสนุนการเป็นส่วนหนึ่งของอินเดีย บางกลุ่มก็จะสนับสนุนขบวนการชาตินิยมเพื่อปลดแอกจากอินเดีย บางกลุ่มก็จะเน้นการจับอาวุธ หรือบางกลุ่มก็จะเน้นการเรียกร้องที่มีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป *ประเด็นที่สอง* สิ่งที่เราจะเห็นได้คืองานของคิริเป็นงานที่พยายามจะกล่าวถึงประเด็นเชิงนิเวศในงานหลาย ๆ ชิ้นของเธอ ซึ่งคำถามที่น่าสนใจคือประเด็นว่าด้วยความคิดเชิงนิเวศกลายเป็นประเด็นทางการเมืองได้อย่างไร หรือประเด็นดังกล่าวกลายเป็นประเด็นของการวิพากษ์วิจารณ์หรือการตอบโต้กับความขัดแย้งทางการเมืองหรือมรดกอาณานิคมได้อย่างไร และ*ประเด็นสุดท้าย* ลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งในงานของคิริก็คือ การนำตำนานหรือเรื่องเล่าพื้นบ้านมาเล่าใหม่ ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการนำเสนอภววิทยาหรือสภาวะการดำรงอยู่ในรูปแบบที่แตกต่างออกไปจากภววิทยาแบบที่ถูกสถาปนาขึ้นโดยระบอบอาณานิคม ดังจะเห็นได้จากวรรณกรรมเรื่อง *Son of the Thundercloud* (2016) ซึ่งเป็นวรรณกรรมที่ได้รับรางวัล Hindu Prize ในปี 2015

เรื่องย่อของ *Son of the Thundercloud*

เด็กชายเปเล่ (Pele) ถือกำเนิดในหมู่บ้านแห่งหนึ่ง โดยชื่อ Pele นั้นเป็นชื่อย่อที่พ่อแม่ของเขาใช้เรียกเขา ชื่อเต็มของเขาก็คือ Pelevotso ซึ่งเป็นชื่อที่ย่าของเขาตั้งให้ เปเล่เติบโตขึ้นภายใต้การดูแลของครอบครัวที่มีย่า

เป็นผู้อาวุโส แต่ย่าของเขาเป็นผู้รักสันโดษและใช้ชีวิตอยู่ตามลำพังในป่า ชื่อ Pelevotso นั้นเป็นชื่อเรียก “นักเดินทางไกล” ซึ่งเป็นความตั้งใจของย่าที่จะให้เขาออกเดินทางไกลเมื่อเขาโตขึ้น ย่าของเขาเป็นนักเล่าเรื่อง เธอชอบเล่าเรื่องราวต่าง ๆ โดยเฉพาะนิทานและตำนานต่าง ๆ ให้เขาฟัง ซึ่งแน่นอนว่า เขาจดจำมันได้จนเขาเติบโตขึ้น

นิทานเรื่องหนึ่งที่เขาจดจำได้ไม่ลืมก็คือ เรื่องราวของหญิงผู้เศร้าโศก คนหนึ่งที่สูญเสียสามีและลูก 7 คนจากน้ำมือของเสือร้าย และเธอใช้ชีวิตอยู่อย่างเศร้าโศกสุดแสนจนกระทั่งวันหนึ่งฝนตกลงมาจากท้องฟ้า ทันใดนั้นเธอก็ตั้งครรภ์และคลอดบุตรชายในวันรุ่งขึ้น โดยบุตรชายของเธอเมื่อเติบโตใหญ่ได้กลายเป็นนักรบผู้ซึ่งจะแก้แค้นเสือร้ายตัวนั้นให้กับพ่อและพี่ ๆ ที่ตายไป เรื่องราวนี้จบลงแต่เพียงเท่านี้ นั่นคือเรื่องที่ Pele จดจำได้ไม่ลืมจนเขาโตขึ้น และมีครอบครัวของตนเอง

ในวันหนึ่ง หมู่บ้านที่เขาอาศัยอยู่เกิดความแห้งแล้งอดอยากและขาดแคลนอาหารอันเนื่องมาจากฝนไม่ตกลงมาเป็นระยะเวลาหลายปี และต้นไม้ทุกต้นก็แห้งตายไป ในที่สุด พ่อแม่ของเขา รวมถึงเมียและลูกของเขาก็ตายไป คนทุกคนในหมู่บ้านตายเพราะความอดอยาก เหลือแต่เพียง Pele เท่านั้น เขาจึงตัดสินใจออกเดินทางละทิ้งหมู่บ้านให้ร้างเพื่อไปหาชีวิตที่ดีกว่า

เขาเดินทางรอนแรมมาถึงหมู่บ้านร้างแห่งหนึ่งซึ่งอยู่บนยอดเขาสูงชัน ทันใดนั้นเขาพบหญิงสูงวัยสองคนที่ซูบผอมประหนึ่งว่าได้เสียชีวิตไปนานแล้ว ทว่าเธอทั้งสองยังคงมีชีวิตอยู่ เปเล่ถามหญิงทั้งสองว่า เพราะเหตุใดพวกเธอยังยังคงรอดชีวิตท่ามกลางความอดอยากแห้งแล้ง ไม่มีแม้แต่อาหารและน้ำ พวกเธอตอบว่า พวกเธอมีอายุมากกว่า 400 ปีแล้ว และพวกเธอกินดื่ม “ความหวัง” เป็นอาหาร หลังจากนั้น เขาถามชื่อเธอทั้งสองคน พี่สาวคนโตชื่อว่า Kethonuo (แปลว่า ความจริง) ส่วนคนน้องชื่อว่า Siedze (หมายถึงอนาคต) ซึ่งชื่อของน้องคนหลังนั้นยังมีความหมายมากกว่าแค่อนาคต แต่ยังหมายถึง “ความหวัง” ด้วย

พวกเธอยังเล่าให้เปล่าฟังว่า ในช่วงระยะเวลาหลายร้อยปี ความหวังได้ถูกทำลายลงไปด้วยเล่ห์ร้ายและ the dark ones ซึ่งหมายถึงเหล่าผู้คนที่ไม่เชื่อในเรื่องเล่า the dark ones เหล่านี้ตามเข็มนาฬิกาเล่าเรื่องจนตายไปหมดเมื่อไม่เหลือนักเล่าเรื่อง ความหวังจึงถูกทำลาย เพราะไม่มีใครเป็นผู้ส่งต่อความหวัง ผลก็คือ โลกเข้าสู่กลียุคที่เต็มไปด้วยความอดอยาก ความขัดแย้ง สงคราม และความตาย

ในคืนนั้น พวกเธอทั้งสองคนชวนให้เปล่าพักค้างคืนที่บ้านและบอกกับเขาว่า ดาวบนท้องฟ้านั้นงดงามมาก และพวกมันกำลังจะเคลื่อนที่ไป ประหนึ่งว่ามันกำลังจะเร่งระบ้ายามค่ำคืน ในคืนนั้นเอง เขาและหญิงทั้งสองดูดาวด้วยกันและก็เป็นเช่นนั้นคือ ดวงดาวบนท้องฟ้าต่างเร่งระบ่า ทันใดนั้นเองฝนได้ตกลงมาทั้ง ๆ ที่มันไม่ตกมาเป็นระยะเวลาหลายร้อยปี จนรุ่งเช้า เมื่อเขาตื่นขึ้นมา เขาพบว่าผืนดินที่เขาอยู่นอยู่ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมหาศาล ก่อนหินเคลื่อนที่ไปตามการเต้นระบ่าของดวงดาว เช่นเดียวกับสิ่งต่าง ๆ ที่เปลี่ยนไป ต้นไม้และพืชพันธุ์ต่างเจริญเติบโตในช่วงข้ามคืน นี่คือการมหัศจรรย์แรกที่เขาประสบ

เปล่าได้เฝ้าถามถึงหมู่บ้านแห่งหนึ่งที่ชื่อว่า “หมู่บ้านช่างทอ” (Village of Weavers) ซึ่งเขาเคยได้ยินมาว่าหมู่บ้านนี้ช่างอุดมสมบูรณ์และหากเขาไปถึงที่นั่นเขาคงจะเริ่มต้นชีวิตใหม่ได้ หญิงทั้งสองอาสาพาเขาเดินทางไปหมู่บ้านแห่งนี้

พวกเขาเดินทางจากเขาไปถึงพื้นที่ราบ และพบหมู่บ้านแห่งนี้อยู่ในเงื้อมมือที่ราบท่ามกลางหุบเขาล้อมรอบ หญิงทั้งสองพาเขาไปที่บ้านหลังหนึ่ง โดยบอกว่าบ้านหลังนี้คือบ้านของน้องสาวของพวกเขา เมื่อพบเจอกัน หญิงทั้งสามพี่น้องดีใจมากและหญิงผู้น้องได้ชักชวนให้ทั้ง 3 คนอยู่ด้วยกัน ในระหว่างนั้นเอง ฝนได้ตกลงมากระทบกับหญิงผู้น้อง ทันใดนั้น เธอตั้งครุฑโดยทันที และเธอได้คลอดบุตรชายในวันรุ่งขึ้น เธอตั้งชื่อบุตรชายว่า ราลี (Rhalie)

กำเนิดของเด็กชายมาพร้อมกับฝนตกหนักอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน พื้นที่ที่แห้งแล้งกลายเป็นชุ่มชื้น ทางน้ำที่เหือดแห้งกลายเป็นแม่น้ำขนาดใหญ่ ความอุดมสมบูรณ์กลับมาเช่นที่มันเคยเป็นเมื่อนานมาแล้ว ซึ่งเป็นนิมิตหมายว่า กำเนิดของราลีนันมาพร้อมกับการเกิดขึ้นใหม่ของผืนโลกที่เคยอุดมสมบูรณ์แน่นอนว่า หญิงสาวร่างศพทั้งสองต่างก็รู้ว่า ฝนและกำเนิดใหม่ของสรรพสิ่งนั้นมาพร้อมกับการเดินทางมาของเปเล่ และสำหรับพวกเธอ เปเล่ก็คือผู้ส่งสารแห่งความหวังที่พวกเธอรอคอยมานานแสนนาน

เหตุการณ์อัศจรรย์ดังกล่าวทำให้เปเล่ตระหนักชัดถึงนิทานที่ย่าของเธอเล่าให้ฟังถึง หญิงผู้เศร้าโศกที่สูญเสียสามีและลูก และเมื่อฝนตกลงมาเธอก็ท้องและคลอดลูกของเธอ ซึ่งเมื่อเด็กคนนี้ได้ไปจะไปแก้แค้นโดยฆ่าสัตว์ที่ฆ่าพ่อและพี่ของเธอในที่สุด เปเล่รู้ทันทีว่า นิทานที่ย่าของเธอเล่าให้ฟังนั้นเป็นเรื่องจริง และเขาก็รู้ชัดแล้วว่า หญิงคนนี้ซึ่งมีชื่อว่า “เมซานูโอ” (Mesanuo) ซึ่งแปลว่า “บริสุทธิ์ผุดผ่อง” (purity) นั่นคือหญิงผู้เศร้าโศกในนิทานนั่นเอง

เปเล่อาศัยอยู่กับเมซานูโอและราลีนันอยู่หลายปี โดยเขาทำหน้าที่ดูแลราลีนันเริ่มโต ในวันหนึ่ง เมซานูโอฝันว่า พี่สาวของเธอกำลังจะตาย และเธอแสดงความตั้งใจว่าเธอต้องพาลูกของเธอไปหาพี่สาวที่หมู่บ้านบนเขาให้ได้เปเล่ เมซานูโอ และราลีนันเดินทางขึ้นเขาไปด้วยกัน จนในที่สุดทั้ง 3 คนก็ได้พบกับหญิงชาวทั้งสองคน เปเล่พบว่า หมู่บ้านร้างบนเขานั้นเปลี่ยนแปลงไปมาก อาหารมีอยู่อย่างเหลือเฟือจนทั้งสองคนไม่ต้องปลูกพืชใด ๆ ทว่าร่างกายของทั้ง 2 คนก็ยังคงแก่เฒ่าคล้ายศพอยู่นั่นเอง

ทั้ง 5 คนอาศัยอยู่ด้วยกันเป็นระยะเวลา 7 ปี จนกระทั่งพี่สาวทั้งสองคนบอกแก่คนทั้ง 3 ว่า พวกเธอกำลังจะตาย และท่อนล่างของพวกเธอได้กลายเป็น “ร่างผี” ไปเสียแล้ว ให้ทั้ง 3 คนจงกลับไปหมู่บ้านที่ราบเสียเถิด ทั้ง 3 คนไม่ควรเห็นความตาย

ทั้ง 3 คนจึงกลับลงมาที่หมู่บ้าน คนทั้งหมู่บ้านตื่นตกใจถึงการกลับมาของทั้ง 3 คน โดยเฉพาะผู้ใหญ่บ้าน ชาวบ้านต่างก็เข้าใจมาตลอดว่า ทั้ง 3 คนนั้นเสียชีวิตไปนานแล้ว จนบัดนี้ คนในหมู่บ้านต่างก็หลงลืมตำนานหรือปาฏิหาริย์ของเด็กที่ถือกำเนิดจากฝนไปเสียแล้ว แถมต่างก็ซุบซิบว่า แท้จริงแล้วการให้กำเนิดราลีนั้นเป็นเพียงการแอบสมสู่ของหญิงสำสอนกับชายไร่นามสักคน

เปล่าพบว่าคนทั้งหมู่บ้านเปลี่ยนไปอย่างมหาศาล เดิมทีพวกเขาต้องการฆ่าเสือร้าย ทว่าในช่วงเวลาไม่กี่ปี พวกเขากลายเป็นผู้นับถือเสือร้าย โดยพวกเขาจะล่าสัตว์ไปบูชายัญหรือสังเวยแก่เสืออยู่เป็นประจำ ทันใดนั้นเอง เปล่ก็ตระหนักว่า พวกเขาทั้ง 3 คนไม่ปลอดภัยอีกแล้ว

ในระหว่างที่อยู่ในหมู่บ้าน เปล่ได้สอนวิชาการใช้หอกและการล่าสัตว์แก่ราลีซึ่งกำลังเข้าสู่วัยหนุ่ม วันหนึ่งขณะที่พวกเขากำลังดักขุมอยู่ในป่า เสือร้ายปรากฏตัว และทั้ง 2 คนรู้ทันทีว่านี่คือเสือตัวที่ฆ่าพ่อและพี่ของราลี ทันใดนั้นราลีพุ่งหอกไปที่เสือร้าย และเสือร้ายตายคาหอกของเขา เมื่อพวกเขากลับมาที่หมู่บ้าน คนในหมู่บ้านต่างก็แสดงออกว่าชื่นชมถึงวีรกรรมของราลี ทว่าคนหลายคนกลับรู้สึกริษยาถึงวีรกรรมนั้น ไม่กี่วันหลังจากนั้น คนหนุ่มในหมู่บ้านต่างก็วางแผนชวนราลีออกไปล่าสัตว์ และในแผนนั้นเอง พวกเขาจะพุ่งหอกไปที่ราลีโดยทำประหนึ่งว่าพวกเขาเข้าใจผิดว่า ราลีคือสัตว์ที่วิ่งออกมา

ราลีเสียชีวิตด้วยคมหอกของคนหนุ่ม นำมาซึ่งความเศร้าเสียใจของเมะซานูโอะและเปล่ พวกเขาตัดสินใจแยกศพของราลีไปเผาบนภูเขาและออกจากหมู่บ้านไป โดยกลับไปหมู่บ้านร้างของหญิงสองคนบนภูเขา ในคืนนั้นเอง เมะซานูโอะกลับไปและเธอไม่ตื่นขึ้นมาในวันรุ่งขึ้น เปล่รู้ทันทีว่าวิญญาณของเมะซานูโอะได้กลับไปอยู่กับสามี ลูก ๆ และพี่สาวทั้ง 2 ของเธอแล้ว เปล่รู้สึกขมขื่นหัวใจและตัดสินใจออกเดินทางต่อไป เขากลายเป็นนักเดินทางที่ทำหน้าที่ส่งสารและเป็นผู้เล่าเรื่องราวที่เขาเคยได้ยินได้ฟังมาให้คนอื่น ๆ ต่อไป

การเล่าเรื่อง เรื่องเล่า และนักเล่าเรื่อง

“ในหมู่บ้านเล็ก ๆ แห่งหนึ่งของชาวอังกามี มีหญิงชราคนหนึ่ง ซึ่งเป็นหญิงที่เศร้าโศกที่สุดที่เคยมีมาบนภูเขา หลายปีก่อน เสียตัวหนึ่งฆ่าสามีและลูก ๆ ของเธอทั้ง 7 คน หัวใจของเธอสลายอย่างไม่อาจเยียวยาได้ เธอใช้เวลาที่เหลือไปกับการรอคอยอย่างโดดเดี่ยวว่าเมื่อไรเธอจะตายและจะได้ไปอยู่ร่วมกับคนที่เธอรัก

บ่ายวันหนึ่ง ขณะที่เธอกำลังอยู่ในทุ่งนาอันแห้งแล้ง จู่ ๆ ดวงอาทิตย์ก็หายลับไป และฝนจากท้องฟ้าตกใส่เธอ 1 หยด ทันใดนั้นเธอก็ตั้งครมภ์และคลอศบุตรชายในวันรุ่งขึ้น เธอกลับมีความสุขขึ้นอีกครั้ง และบุตรชายของเธอได้เติบโตใหญ่เป็นผู้กล้าที่แค้นเค้นให้กับสามีและลูก ๆ ของเธอ

โอ้ เรื่องราวนี้เกิดขึ้นมานานแสนนานแล้ว และมันจะวนมาเกิดขึ้นอีกครั้ง

และมันจะวนมาเกิดขึ้นอีกครั้ง” (หน้า 9-10)

นี่คือนิทานที่ย่าของเปเล่เล่าให้เขาฟังตั้งแต่เป็นเด็กน้อย จากนิทานข้างต้น เราจะเห็นว่าเปเล่ได้รับรู้เรื่องราวของเมะซานูโอะมาก่อนแล้วผ่านนิทานที่ย่าเล่าให้ฟัง ในฐานะนิทาน นิทานเรื่องนี้ไม่ได้มีเพียงแค่เปเล่คนเดียวเท่านั้นที่เคยได้ยินได้ฟัง แต่ก็มีผู้คนจำนวนหนึ่งที่เคยได้ยินได้ฟังนิทานเรื่องนี้มาแล้ว นิทานเป็นเหมือนกับเรื่องที่เอาไว้เล่าให้เด็ก ๆ แต่ไม่มีใครเคยรู้ว่าผู้หญิงคนนี้มีตัวตนจริงหรือไม่ การที่เปเล่ได้พบเมะซานูโอะจนกระทั่งเธอตั้งครมภ์และคลอดตราลีทำให้เปเล่ตระหนักซัดว่า เรื่องเล่าเรื่องนี้เป็นความจริง และเมื่อทุกคนตายไปแล้วจากภัยแล้ง ก็คงเหลือแต่เปเล่เท่านั้นที่จดจำนิทานเรื่องนี้ได้

ต่อมาคือคำพูดของผู้หญิง 2 คน

“เรากินความหวังเป็นอาหารเราถึงมีชีวิตอยู่ได้มา 400 ปี และเราก็รอคอยนักเดินทาง (traveler) จงบอกพวกเราเถิดนักเดินทางว่าเธอรู้เรื่องเกี่ยวกับบุตรแห่งฟ้าร้องหรือเปล่า”

“รู้สิเพราะว่าย่าฉันเคยเล่าให้ฟัง” เปเล่ตอบ และทันใดนั้นฝนก็ตกลงมาอย่างหนักในระหว่างการดูการเคลื่อนที่ของดวงดาวบนฟ้า

ในทันทีที่เปเล่ตอบว่า ฉันรู้ว่ามียี่สิบเรื่องนี้อยู่บนโลกใบนี้ “ฉันรู้จักเรื่องราวนี้” ฝนก็ตกและความแห้งแล้งก็มลายหายไปกลายเป็นความอุดมสมบูรณ์ นี่คือการณ์ที่ 1 ส่วนเหตุการณ์ที่ 2 คือเมื่อเปเล่ได้เดินทางลงไปกับผู้หญิงสองคนเพื่อไปเจอเมะซานูโอะและทันทีที่เปเล่พบกับเมะซานูโอะว่า เธอ นั่นเอง คือผู้หญิงที่โสเภณีที่สุดในโลกจากการเสียสามีและลูก 7 คนไปใหม่ ทันใดนั้นเองฝนอัศจรรย์ก็ตกลงมาที่หมู่บ้านแห่งนี้ กล่าวโดยสรุปจากบทสนทนาเหล่านั้น เมื่อเปเล่ตอบรับว่าเขาได้รู้เรื่องนี้มาก่อน ฝนก็ตกลงมาทั้งสองครั้งสองครา เราจะเห็นว่าการตอบรับว่ามีผู้รู้เรื่องราวเหล่านี้กับเหตุการณ์ฝนตกและการฟื้นตัวของชีวิตนั้นสัมพันธ์กัน เพราะเมื่อเปเล่ยอมรับว่าตนเองเป็นผู้ที่รู้เรื่องเล่าเหล่านั้นมันจึงเกิดปาฏิหาริย์ขึ้น เรื่องเล่า ผู้รับรู้เรื่องเล่า และการเล่าเรื่อง จึงเป็นแกนกลางของการกลับมามีชีวิตของสรรพสิ่ง

ในวรรณกรรมเรื่องนี้ คิริให้ความสำคัญอย่างมากกับเรื่องเล่า ผู้รับรู้หรือได้ยินได้ฟัง และการเล่าเรื่อง โดยเฉพาะเปเล่ซึ่งได้ฟังเรื่องเหล่านี้มาจากย่าของเขาตั้งแต่เขายังเป็นเด็ก และเขาได้นำเรื่องนี้ไปเล่าให้กับผู้หญิง 2 คนฟัง ทันใดนั้นฝนก็ตก หลังจากนั้นเขาก็เอาเรื่องนี้ไปถามเมะซานูโอะว่าเธอเป็นผู้หญิงที่โสเภณีที่สุดที่สูญเสียสามีและลูก 7 คนไปใหม่ ทันใดนั้นฝนก็ตกอย่างอัศจรรย์อีกครั้ง เราจะเห็นว่า เปเล่ซึ่งเดิมเป็นผู้รับฟังเรื่องเล่าได้กลายมาเป็น “ผู้เล่าเรื่อง” (storyteller) เปเล่ซึ่งถูกทำนายว่าจะเป็นนักเดินทางไกล ก็คือผู้ส่งต่อเรื่องเล่าที่ถูกหลงลืม เขานำเรื่องเล่าเหล่านั้นใส่กระเป๋ามาไปด้วยในขณะเดินทาง เมื่อเขาไปถึงที่ไหนก็ตามเขาจะเล่าเรื่องนี้และการเล่าเรื่องในแต่ละครั้งก็ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลง หลังจากที่เกิดปาฏิหาริย์ขึ้น 2 ครั้ง เปเล่

จึงได้รับรู้ว่าเรื่องเล่านี้ไม่ได้เป็นตำนานที่จบสิ้นไปแล้วในอดีตอีกต่อไป แต่เรื่องเล่านี้เป็นความทรงจำถึงสิ่งที่เกิดขึ้นจริง

หากเราย้อนกลับไปดูเรื่องเล่าเรื่องนี้เราจะเห็นว่าเรื่องเล่าเรื่องนี้ไม่ได้จบสิ้นสมบูรณ์ในแบบที่เกิดขึ้นจริง ๆ ดังเรื่องย่อที่เล่าไปแล้ว นิทานของย่าไม่ได้มีการพูดถึงเรื่องที่ราลีตาย ไม่ได้พูดถึงการฟื้นคืนชีพของโลกหรือฝนตก ดังนั้น แม้ว่าเหตุการณ์ในเรื่องเล่านี้จะเกิดขึ้นไปแล้วในอดีต ซึ่งดูเหมือนว่าตอนแรกคือคนที่ผู้หญิงคนหนึ่งโศกเศร้าด้วยความเสียใจนั้นเป็นความทรงจำ แต่ในตอนที่สองคือ เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นภายหลังจากที่เปเล่ได้เล่าเรื่องให้ เมะซานูโอะฟัง เมื่อเปเล่เล่าเรื่องให้เมะซานูโอะฟัง เรื่องราวในตอนที่สองจึงเพิ่งเกิดขึ้น กล่าวโดยสรุปคือ ตอนแรกเป็นส่วนของความทรงจำ และตอนที่สองเป็นส่วนของการดำรงอยู่ของอนาคตที่ย่าเล่าเรื่องอนาคตที่ยังไม่เกิดขึ้นในช่วงที่ย่ายังมีชีวิตอยู่ให้กับเปเล่ฟัง นั่นคือ ตอนที่ย่าเล่าเรื่องให้เปเล่ฟัง เปเล่ยังไม่เคยเจอเมะซานูโอะ เมะซานูโอะยังไม่ตั้งท้องราลี และราลียังไม่ได้ฆ่าเสือ เราจะเห็นว่านิทานที่ย่าเล่านั้นเป็นการเล่าเหตุการณ์ที่ซ้อนกันอยู่ระหว่างเวลา 2 เวลา นั่นคือ เหตุการณ์ที่จบสิ้นไปแล้ว กับเหตุการณ์ที่ยังไม่เกิดขึ้น และการนำนิทานเรื่องนี้มาเล่าซ้ำของเปเล่ก็คือการทำให้อดีตกับอนาคตในเรื่องเล่ามาบรรจบสืบทอดกัน

ฉะนั้น การเดินทางของเปเล่ในฐานะที่เป็นนักเดินทาง นักเล่าเรื่อง หรือ “ผู้ส่งสาร” (messenger) ผู้นำเรื่องเล่าติดตัวไปและเล่ามันในจังหวะที่ถูกต้อง ผลก็คือ ดวงดาวจะเปลี่ยนตำแหน่งแห่งที่ และจักรวาลจะถูกชุบชีวิตอีกครั้ง และที่สำคัญก็คือ สิ่งที่ยังไม่เคยเกิดขึ้นก็จะเกิดขึ้น ดังเช่นที่ราลีซึ่งยังไม่เคยเกิดขึ้นแต่อยู่ในเรื่องเล่านี้จะถือกำเนิดขึ้นเมื่อเรื่องเล่านี้ถูกเล่า ในแง่นี้ราลีจึงกลายเป็นความหวังที่ผู้หญิง 2 คนรอคอยให้เกิดขึ้นตลอด 400 ปี แต่ความหวังจะเกิดขึ้นไม่ได้หากเปเล่ไม่ได้เดินทางไปเล่าเรื่อง ดังนั้น ตำนานหรือนิทานเรื่องนี้จะไม่สามารถบรรลุตัวมันเองได้หากปราศจากผู้เล่าเรื่องที่ทำหน้าที่ส่งต่อเรื่องเล่า เพราะฉะนั้น การบรรลุตัวมันเองของความหวังหรือ

อนาคตจึงต้องการนักเล่าเรื่อง ซึ่งในวรรณกรรมกล่าวอยู่ตลอดว่า หากปราศจากนักเล่าเรื่อง เราจะไม่มีอนาคต และเราจะจมอยู่กับความโศกเศร้าในอดีต

เช่นเดียวกันกับที่เมะซานูโอะก็มักจะเล่านิทานให้ราลีฟัง วันหนึ่งราลีเก็บนิทานที่ฟังจากแม่ไปฝันแล้วนำมาเล่าให้แม่ฟังในวันรุ่งขึ้น ราลีถามเธอว่า ความฝันของเขาเป็นความจริงหรือไม่ เมะซานูโอะตอบว่า “ถ้าเธอฝันถึงสิ่งใดที่มันเข้มข้นมากพอ ความฝันนั้นจะเป็นจริง” ประโยคนี้เป็นประโยคที่สำคัญมาก เนื่องจากเมื่อย้อนกลับไปถึงเรื่องเล่า ความทรงจำ ความคาดหวังในอนาคต สิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้น หรือแม้กระทั่งความฝัน หากเราฝันเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างเข้มข้นมากพอ ความฝันนั้นจะเป็นจริง กล่าวคือ เรื่อง ๆ นี้ไม่ได้แยกเอาความฝันออกจากความจริง แต่ฝันจะกลายเป็นจริงได้ก็ต่อเมื่อเราฝันถึงมันอย่างมากเพียงพอ และที่สำคัญคือ เรานำความฝันนี้มาเล่าให้คนอื่นฟังหรือความฝันจะต้องถูกส่งต่อให้คนอื่น ดังนั้น เราจะเห็นถึงบทสนทนาที่แต่ละคนจะเล่าเรื่องหรือส่งต่อเรื่องเล่า/ความฝันให้คนอื่นฟัง กระบวนการของการส่งต่อเรื่องเล่าหรือการเล่าถึงความฝันจึงเป็นกระบวนการสำคัญที่ผูกโยงความสัมพันธ์ของครอบครัวและชุมชนข้ามมิติของเวลาเข้ามาด้วยกัน

ในทางกลับกัน คริสต์ถึงกลุ่มคนที่เรียกว่า The Dark Ones หรือคนกลุ่มหนึ่งที่กระหายความหวาดกลัวและความโศก คนกลุ่มนี้จะสร้างรั้วหรือกำแพงป้องกันตนเองขึ้นมา ซึ่งคริสเองไม่ได้ระบุไว้ว่า The Dark Ones เป็นใครหรือชื่ออะไรบ้าง แต่เรียกรวม ๆ ว่าเป็น The Dark Ones โดยเมื่อไหร่ก็ตามที่ The Dark Ones เข้ามาในหมู่บ้าน คนกลุ่มนี้จะสังหารนักเล่าเรื่องก่อน เพราะถ้าหากนักเล่าเรื่องยังมีชีวิตอยู่ เราจะยังมีความหวังและความกรุณาในจิตใจ ด้วยเหตุที่ว่าเรื่องเล่าที่มาพร้อมกับนักเล่าเรื่องจะทำให้เรามีความหวังและความกรุณาภายในจิตใจ เพราะตราบไคที่ยังมีนักเล่าเรื่องอยู่ คนจะไม่กลัวและคนจะไม่ละโมภ คนจะมีการแบ่งปันกับคนอื่น ดังนั้น วิธีการที่จะทำให้เกิดความหวาดกลัวก็คือจะต้องฆ่านักเล่าเรื่อง เมื่อนักเล่าเรื่องได้ผู้คนจะค่อย ๆ หลงลืมเรื่องที่เขาเคยได้ยินได้ฟังมา เขาจะเชื่อว่ามันเป็นแค่ตำนาน

หรือเรื่องที่ไม่เป็นความจริง และเขาก็จะยอมให้ความมืดเข้าครอบครองจิตใจเขา กล่าวอีกอย่างหนึ่งคือ หากไม่มีนักเล่าเรื่อง ความกรุณาและความหวังที่อยู่ภายในจิตใจของผู้คนจะถูกทำลาย เพราะฉะนั้น นักเล่าเรื่อง (storytellers) จึงเป็นส่วน/บทบาทสำคัญสำหรับวรรณกรรมเรื่องนี้ กล่าวคือ ถ้าคุณไม่มีนักเล่าเรื่อง โลกเราจะจมอยู่ในความมืด ความอดอยาก สงคราม การเข่นฆ่ากัน ความเกลียดชัง และความละโมภ

การทำให้พระเจ้าของชาวคริสต์กลายเป็นวิญญาณของชนพื้นถิ่น

ประเด็นที่เราต้องพิจารณาต่อมาก็คือ ท่าทีที่ศิรีมีต่อคริสต์ศาสนา จากเรื่องเล่าที่ได้เล่าไว้ในตอนต้น เม็ดฝนเพียงหนึ่งหยดที่ตกใส่เมฆาซาบูโอะ ได้ส่งผลให้เธอตั้งครุฑโดยไม่ได้ผ่านการมีเพศสัมพันธ์และคลอดลูกภายในข้ามคืน เรื่องเล่าดังกล่าวก็คล้ายกับตำนานกำเนิดชวานากาที่พบได้ทั่วไปในหลายชนเผ่า ตำนานมักจะกล่าวถึงผู้หญิง หยดน้ำจากเมฆ และลูกที่เกิดจากผู้หญิงและหยดน้ำจากเมฆ ได้แก่ เสือ มนุษย์ และวิญญาณ ทว่ารายละเอียดของเรื่องเล่าก็มักจะแตกต่างกันออกไป ตำนานของบางเผ่ากล่าวว่า เมื่อลูกทั้ง 3 เติบโตขึ้นและแม่แก่ตัวลง เสือก็จับจ้องแม่และรอที่จะกินแม่ของตนเอง เมื่อตายไปแล้ว (Varah, 2013) แต่บางตำนานก็กล่าวว่า แม่ผู้เหนื่อยหน่ายกับเสือที่สร้างปัญหาภายในบ้านได้สร้างบททดสอบขึ้นมาและสุดท้ายเสือต้องเข้าไปอยู่ในป่า (Ovesen, 1983) เป็นต้น อย่างไรก็ตาม รูปแบบของเรื่องเล่าที่คล้ายกันก็คือ เมื่อหยดน้ำจากเมฆเข้าไปในร่างกายของผู้หญิง (แม่) ก็ได้ให้กำเนิดลูกทั้ง 3 ซึ่งเสือเป็นปัญหาในความสัมพันธ์ภายในบ้าน และในท้ายที่สุด 3 พี่น้องก็แยกย้ายกัน เรื่องเล่าของศิรีชวนให้นึกถึงเรื่องราวในคัมภีร์ไบเบิล นั่นคือ กรณีที่มารีย์ซึ่งเป็นผู้หญิงบริสุทธิ์ ทว่าเธอกลับตั้งครุฑและคลอดพระเยซูออกมา เราจะเห็นว่า การให้บทบาทแก่ผู้หญิงหรือ “แม่” เป็นประเด็นสำคัญในงานของศิรี ทว่าเธอเองก็ต้องจัดการความสัมพันธ์ที่อาจจะไม่ลงรอยระหว่างสถานะของแม่ผู้ให้กำเนิดในคัมภีร์ของศาสนาคริสต์กับแม่

ในความคิดของชนชาวนากา แน่แน่นอนว่า วรรณกรรมเรื่องนี้เองก็ทำให้เราเห็นกระบวนการจัดความสัมพันธ์ที่ดูเหมือนจะไม่ลงรอยเหล่านี้ได้

โดยเปรียบเทียบแล้ว ในพระคัมภีร์ไบเบิล แม่ของพระเยซูเป็นผู้หญิงบริสุทธิ์ที่ไม่เคยผ่านการมีเพศสัมพันธ์มาก่อน แต่ในกรณีของเมะซานูโอะในวรรณกรรมเรื่องนี้ คำว่า “เมะซานูโอะ” ซึ่งหมายถึงว่า purity หรือความบริสุทธิ์ ผู้หญิงที่บริสุทธิ์หรือผู้หญิงที่ภายในจิตใจของเธอบริสุทธิ์ เติบโตด้วยความการุณและความเห็นอกเห็นใจ (compassion) ทว่าความหมายของ “ความบริสุทธิ์” ในที่นี้ไม่ใช่ความหมายเดียวกับ “พรหมจรรย์” (virginity) เนื่องจากเมะซานูโอะเคยผ่านการมีสามีและมีลูกมาแล้ว 7 คน แต่สามีและลูกของเธอถูกเสือฆ่าตาย ดังนั้น เธอยังคงรักษาความบริสุทธิ์ (purity) ของเธอได้แม้ว่าเธอจะผ่านการมีสามีมาแล้วก็ตาม นี่เป็นความแตกต่างประเด็นแรก สำหรับประเด็นที่สอง เราจะเห็นได้ว่าทั้งสองคนได้ให้กำเนิดบุคคลที่ถูกทำนายทั้งคู่ ในขณะที่พระแม่มารีย์ให้กำเนิดพระเยซู เมะซานูโอะก็ได้ให้กำเนิดนักรบศักดิ์สิทธิ์ (Mighty Warrior) ผู้ซึ่งจะมาฆ่าเสือดร้าย โดยสิ่งที่เห็นได้ในไบเบิลอีกอย่างหนึ่งคือในโลกของคริสต์ศาสนาชีวิตของเรามีชีวิตเดียวหรือเราเกิดแค่ครั้งเดียว แต่ในงาน *Son of the Thundercloud* ของคิรินันพูดถึง “การเกิดใหม่” หรือ rebirth ดังที่คิรีบรรยายการเกิดของนักรบศักดิ์สิทธิ์ว่า “เด็กคนนี้จะเกิดขึ้นใหม่” (เน้นโดยผู้เขียน) และเด็กคนนี้จะเกิดขึ้นใหม่ซ้ำแล้วซ้ำอีกอย่างไม่มีวันสิ้นสุด เมื่อโลกเกิดหายนะวันหนึ่งเด็กคนนี้จะเกิดขึ้นใหม่ ซึ่งเป็นคำทำนายที่ถูกส่งต่อกันมาผ่านนักเล่าเรื่อง ดังนั้น การเกิดใหม่ของนักรบศักดิ์สิทธิ์ที่มาปราบความชั่วร้ายหรือมาแก้ไขความเลวร้ายของโลกจะวนเป็นวัฏจักรซ้ำแล้วซ้ำเล่า ไม่ใช่การเกิดครั้งเดียวแล้วจบ

อีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญ ในวิธีคิดแบบคริสต์ศาสนาสรรพสิ่งถูกสร้างโดยพระเจ้าเป็นเจ้า พระเจ้าเป็นผู้สร้าง สิ่งอื่น ๆ เป็นสิ่งที่ถูกพระเจ้าสร้างขึ้น แต่ในเรื่องเล่าของคิรี เราซึ่งเป็นนักรบศักดิ์สิทธิ์ที่เกิดใหม่ไม่ได้ถูกสร้างโดยพระเจ้า แต่ถูกสร้างขึ้นโดยหลายสิ่งหลายอย่าง ดังนี้ หนึ่ง ถูกสร้างขึ้น

โดยแม่ หรือเมษานุโอะ สอง ถูกสร้างขึ้นโดยฟาร์ร้อง และสาม ถูกสร้างขึ้นโดยเรื่องเล่าของเปเล่ ดังนั้น ในตอนแรกที่เราคิดว่าราลีมาแก้แค้นให้พ่อ (สามีของเมษานุโอะ) เนื่องจากสามีของเมษานุโอะที่ตายไปไม่ใช่พ่อของราลี วิธีคิดที่ว่าผู้ชายที่ตายไปคนนั้นคือพ่อเป็นวิธีคิดอีกแบบหนึ่ง (ซึ่งไม่ใช่วิธีคิดของชาวนากา) และในความเป็นจริงแล้ว เราไม่สามารถบอกได้ว่าใครเป็นพ่อของราลี แม้แต่เปเล่ที่แสดงบทบาทเป็นผู้ดูแลราลีประหนึ่งว่าเป็นพ่อ เพราะราลีถูกให้กำเนิดจากเรื่องเล่าของเปเล่ แต่เปเล่ก็ไม่ได้มีเพศสัมพันธ์กับแม่ เปเล่เป็นแต่เพียงคนเล่าเรื่อง เพราะฉะนั้นการเกิดขึ้นของราลีจึงเป็นการบรรจบกันของหลายสิ่งทั้งบทบาทของแม่ ฟาร์ร้อง และเรื่องเล่าของนักเล่าเรื่อง ซึ่งไม่สามารถลดทอนให้เป็นอำนาจของพ่อซึ่งเป็นตัวแทนของพระเจ้าที่เป็นหนึ่งเดียว

ทัศนคติของคริสต์ต่อคริสต์ศาสนา โดยเฉพาะมุมมองหรือการตีความของเธอดูต่อศาสนาคริสต์จึงสำคัญ ผู้เขียนเห็นว่าเราสามารถแบ่งประเด็นส่วนนี้ออกได้เป็น 3 ประเด็น คือ

ประเด็นที่หนึ่ง นิยายแบบปติสต์มีประเด็นถกเถียงสำคัญกันอยู่ประการหนึ่งคือปัญหาว่าด้วยสถานะของพระแม่มารีย์ โดยคาทอลิกส่วนใหญ่จะนับถือพระแม่มารีย์ในฐานะที่เป็นบุคคลศักดิ์สิทธิ์ แต่ในแบบปติสต์จะมองว่าพระแม่มารีย์เป็นบุคคลธรรมดา เพราะฉะนั้น การดึงเอาเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพระแม่มารีย์ในไบเบิลเข้ามาใช้ในเรื่องเล่าของคริสต์จึงเป็นเรื่องที่มีนัยยะสำคัญ เป็นความพยายามที่จะดึงเอาบทบาทของผู้หญิงเข้ามาอยู่ในเรื่องเล่าให้มากขึ้น จากเดิมที่พวกแบบปติสต์มองว่าพระแม่มารีย์เป็นแค่ผู้หญิงคนหนึ่ง ไม่ใช่บุคคลศักดิ์สิทธิ์ แต่สิ่งที่คริสนำมาใช้คือบทบาทผู้หญิงในฐานะที่เป็นผู้ให้กำเนิด

ประเด็นที่สอง เนื่องจากแบบปติสต์ให้ความสำคัญกับอิสระของแต่ละชุมชน ไม่ว่าจะเป็นโบสถ์ของแบบปติสต์หรือชุมชนที่เป็นแบบปติสต์จะให้ความสำคัญกับความเป็นชุมชน ซึ่งความเป็นชุมชนนี้ไม่ได้อิงกับเพศชายแต่เพียง

อย่างเดียว แต่จะขึ้นอยู่กับลักษณะของแต่ละชุมชนด้วย เพราะฉะนั้น Baptists Council หรือโบสถ์ที่คิริเข้าไปมันมีลักษณะที่เป็นการปกครองที่แยกออกจากคริสตจักร ซึ่งงานของคิริเป็นความพยายามที่เธอเลือกที่จะให้ความสำคัญกับบทบาทของผู้หญิง ในวรรณกรรมทุกชิ้นผู้หญิงจะกลายเป็นผู้ให้กำเนิด เป็นผู้แก้ปมปัญหา เป็นผู้เปลี่ยนแปลงโลก เป็นผู้ให้กำเนิดโลกใหม่อยู่เสมอ แต่สิ่งที่คิริทำคือเธอได้ผสมผสานความคิดแบบวิญญาณนิยม (animism) ของนากาเข้ากับคริสต์ศาสนา ซึ่งตลอดเรื่องเล่าเราจะเห็นคำหลาย ๆ คำ เช่น การสร้าง (creation) การเกิดใหม่ (rebirth) และการกลับมาเกิด (reincarnation) ที่เลือกเอามาผสมกันในงานนี้โดยจัดลำดับความสำคัญใหม่ สอดคล้องกับวิถีคิดของเอ็ดเวิร์โด วิเวียโรส เดอ คาสโตร (Eduardo Viveiros de Castro) ที่เสนอว่าเมื่อมิชชันนารีเข้าไปในทวีปอเมริกา มิชชันนารีได้พยายามที่จะเข้าไปเปลี่ยนให้คนพื้นเมืองเป็นคริสต์โดยพวกนักบวชชาวโปรตุเกส แต่สิ่งที่นักบวชเหล่านี้พบคือชนพื้นเมืองกลับไปเปลี่ยนพระเจ้าของเขาให้กลายเป็นผี (spirit) ในโลกวิญญาณของชนพื้นเมืองจนหมด หรือกล่าวคือเป็นการเปลี่ยนพระเจ้าของคริสต์ในกลายเป็นส่วนหนึ่งของจักรวาลวิทยาของชนพื้นเมือง (Viveiros de Castro, 2011) ดังนั้น สิ่งที่คิริทำในงานนี้คือ *การเปลี่ยนพระเจ้าเป็นเจ้าของชาวคริสต์ให้กลายเป็นวิญญาณหรือผีของชนพื้นเมือง* (Animisation of Christian God)

และประเด็นที่สาม แม้ว่าในงานนี้เราจะเห็นคำว่า “การสร้าง” จำนวนมาก (ไม่ว่าจะเป็นการทำให้ฝนตก การทำให้เกิดแม่น้ำ การสร้างชีวิต (creation of life) เช่น การที่เมะซานูโอะสร้างชีวิตให้กับราลีหรือการที่เรื่องเล่าของเปเล่ได้สร้างชีวิตใหม่ขึ้นมา) แต่วิถีคิดเรื่องการสร้างในงานของคิริก็แตกต่างออกไปจากคริสต์ศาสนา เพราะในจักรวาลวิทยาแบบนากาที่คิริเสนอเธอให้ความสำคัญกับผู้หญิง เช่น ในบทสนทนาที่เปเล่ถามว่า “แม่น้ำนี้ชื่อว่าอะไรหรือ? แม่น้ำที่ฝนตกและเกิดแม่น้ำขนาดใหญ่ขึ้น” เธอได้ตอบว่าแม่น้ำชื่อว่า “แม่” เปเล่ถามต่อว่า “ไม่มีชื่ออื่นแล้วหรือนอกจากแม่? เพราะโดยปกติคำว่า

‘แม่’ ไม่ควรจะเป็นชื่อ” เธอกล่าวว่า “ไม่มี เพราะแม่น้ำเป็นแม่” ในแง่นี้ แม่น้ำจึงกลายเป็นผู้ให้กำเนิดชีวิตและแม่น้ำเป็นแม่ไม่ใช่พ่อ

ดังที่ มาร์แชล ซาห์ลินส์ (Marshall Sahlins, 2022 และดูเพิ่มเติมใน Strathern, 2019: 27-106) ได้เสนอวิธีคิดแบบคริสต์ศาสนาที่เขาเรียกว่า “การดำรงอยู่แบบเหนือโลก” (Transcendence) คือเมื่อพระเจ้าได้สร้างสิ่งต่าง ๆ แล้ว พระเจ้าจะถอยตัวออกไปจากโลก พระเจ้าไม่ได้ดำรงอยู่ในโลก พระเจ้ากลายเป็นอีกสิ่งหนึ่ง อยู่เหนือโลก (transcendental) แต่เมื่อแม่น้ำสร้างชีวิต แม่น้ำดำรงอยู่ร่วมกับสิ่งอื่น ๆ ในโลก ซึ่งซาห์ลินส์เรียกมโนทัศน์ลักษณะนี้ว่าเป็น “การดำรงอยู่ภายในโลก” (Immanence) เช่นเดียวกันกับเรื่องเล่าของเปเล่ที่สร้างชีวิตขึ้นมาและทำให้ฝนตก ทว่าเรื่องเล่าที่ต่อให้เล่าแล้วมันกลับไม่ได้หายไป เปเล่และเรื่องเล่านี้ยังคงดำรงอยู่ในโลกและมันจะถูกเล่าใหม่อย่างไม่วันสิ้นสุด ตราบใดที่ยังมีนักเล่าเรื่องดำรงอยู่ในโลกนี้ เช่นเดียวกันกับที่เมะซานูโอะได้คลอดลูกและเธอก็ยังอยู่ดูแลลูก ซึ่งในเรื่องจะเล่าถึงการที่เธอคอยดูแลให้มีความสำคัญกับลูก คอยดูแลลูก แม้กระทั่งตอนที่เธอกำลังเดินทางขึ้นไปบนภูเขาเพื่อเยี่ยมพี่สาวสองคน เธอก็แขวนเมล็ดพันธุ์จำนวนมากเอาไว้หน้าบ้าน เพื่อวันหนึ่งมีคนแปลกหน้าเดินผ่านมา แล้วเขาหิวหรือห่มบ้านเขาไม่มีเมล็ดพันธุ์ คนแปลกหน้าจะได้นำเมล็ดพันธุ์นี้ไปปลูกพืชเพื่อเป็นอาหารต่อไป เพราะฉะนั้น เธอไม่ได้คลอดลูกแล้วหายไป แต่เธอได้คลอดลูกและเธอยังได้ดูแลลูกของเธอ ดูแลแม่น้ำ และสิ่งต่าง ๆ ต่อไป ในแง่นี้ สิ่งที่ศิริทำก็คือ การตั้งพระเจ้า/ผู้สร้างที่อยู่เหนือโลกตามคติของคริสต์ศาสนาให้ลงมาอยู่ภายในโลกในฐานะแม่ซึ่งเป็นผู้ให้กำเนิดสิ่งต่าง ๆ ร่วมกับสิ่งอื่น ๆ ที่เหลือในโลก

นอกจากนี้ ในขณะที่วิธีคิดเกี่ยวกับการสร้างในคริสต์ศาสนานั้น การสร้างของพระเจ้าเป็นการสร้างจากศูนย์ (creation ex nihilo) หรือสร้างจากสิ่งที่ไม่มีความหมาย (nothing) แต่วิธีคิดของสิ่งที่ศิรินำเสนออีกคือ การสร้างแบบเป็นวงจร (cycles) ที่จะเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำอีกจนเป็นวงจรไปเรื่อย ๆ โดยจะ

ต้องมีคนเข้าไปผลักหรือไขกุญแจเริ่มต้นกระบวนการของการสร้างให้มันเกิดขึ้นให้ได้ ซึ่งกุญแจดอกสำคัญที่จะเข้าไปไขหรือเริ่มต้นให้วงจรนี้เกิดขึ้นได้ในแต่ละครั้งก็คือ นักเล่าเรื่อง ถึงแม้จะมีผู้หญิงก็ตามแต่ถ้าหากไม่มีนักเล่าเรื่อง วงจรนี้ก็จะไม่ดำเนินไป เพราะฉะนั้น ในขณะที่คริสต์ศาสนาปฏิเสธสถานะความเป็นบุคคลของพระผู้เป็นเจ้า แต่วิญญาณหรือพระเจ้าในวรรณกรรมของคีรีในเรื่องนี้ได้ถูกนำมาทำให้กลายเป็นบุคคล (เช่น แม่น้ำ หรือสรรพสิ่งต่าง) ซึ่งเป็นวิธีคิดคนละแบบกับคริสต์ศาสนา

โดยสรุป ท่าทีที่คีรีมีต่อคริสต์ศาสนาคือเธอปกป้องคริสต์ศาสนา แต่ปฏิเสธการตีความที่อิงกับอำนาจของพ่อแบบศาสนจักร รวมไปถึงวรรณกรรมบางชิ้น เช่น *A Terrible Matriarchy*² ซึ่งถึงแม้ว่าสังคมที่เธอเกิดมาหรือสังคมอังกามิเป็นชนเผ่าที่ผู้ชายเป็นใหญ่ ผู้หญิงจะไม่มีสิทธิที่จะสืบสายตระกูล ผู้หญิงจะต้องทำงานหนัก และผู้หญิงถูกควบคุมโดยผู้ชาย แต่สิ่งที่คีรีพยายามจะชี้ให้เห็นในวรรณกรรมเรื่องนี้ก็คือ แม้ว่าผู้หญิงจะถูกกดขี่ในสังคมอังกามิ แต่ผู้หญิงคือผู้ให้กำเนิด และวิญญาณในสังคมอังกามิก็ล้วนแล้วแต่เป็นวิญญาณที่เป็นเพศแม่ทั้งนั้น (ดูเพิ่มใน Dutta Chowdury, 2015) ดังนั้น สิ่งที่คีรีทำก็คือการเอาความคิดที่อยู่ในคริสต์ศาสนาโดยเฉพาะบทบาทของพระแม่มารีเข้ามาเสริมกับการอธิบายบทบาทของผู้หญิง เพราะว่าเวลาที่เรามองจากโลกของอังกามิผู้หญิงจะถูกกดขี่ในกิจกรรมทางสังคม แต่ในโลกของวิญญาณ ผู้หญิงเป็นผู้ให้กำเนิดของสิ่งต่าง ๆ ฉะนั้น สิ่งที่คีรีพยายามจะทำก็คือการดึงเอาบทบาททางจิตวิญญาณของผู้หญิงเข้ามาใช้ในการอธิบายจักรวาลวิทยานี้เพื่อตอบโจทย์ปัญหาบางอย่าง

ภววิทยาแบบวิญญานนิยมและจักรวาลวิทยาแบบนากา

คำถามที่ทิ้งไว้ในตอนต้นว่าเราจะอธิบายข้อเสนอว่าด้วยภววิทยา (ontology) ขาวนากาผ่านวรรณกรรมเรื่องนี้ได้อย่างไร มาร์แชล ซาห์ลินส์ เสนอว่าวิธีคิดแบบวิญญานนิยมนั้นเป็น “การเมืองจักรวาล” (cosmopolitics) นั่นคือ เป็นสังคมการเมืองที่ดึงเอาทุกส่วนในจักรวาลมาเชื่อมกัน ไม่ใช่สังคมการเมืองที่จำกัดไว้เฉพาะมนุษย์หรือมีมนุษย์เป็นศูนย์กลางในแบบกรีก (Sahlins, 2022: 124-175) งานของคีรีคือความพยายามที่จะเอาภววิทยาของคนนากามาใช้ในการนำเสนอในฐานะที่เป็นทางออก ตัวอย่างในงานของคีรี เช่น เธอเรียกฝนตกว่าเป็นการเกิด หรือการที่ฝนตกมีสถานะเท่ากับการให้กำเนิด (birthing) โลกได้ให้กำเนิดต้นไม้ หิน ก้อนหิน พืชพันธุ์ ธัญญาหารต่าง ๆ ซึ่งทั้งต้นไม้และก้อนหินต่างก็เป็นบุตรของผืนโลก (the sons of the earth) และเราจำเป็นที่จะต้องดูแลผืนโลกเพราะผืนโลกจะกลับมาดูแลเรา เมื่อฝนตกแล้วแม่น้ำเกิดไหลอย่างรุนแรง เมื่อเราเดินออกไปจากบ้านไม่มีใครกลับมา บ้านมือเปล่า เมื่อคุณเดินไปที่แม่น้ำคุณจะเจออาหาร และเราจะเรียกแม่น้ำว่าเป็น “แม่ของเรา” (our mother) และดังที่เราจะเห็นในบทสนทนาสำคัญที่เปเล่ถามเมะซานูโอว่า “แม่น้ำมีชื่อว่าอะไร” เมะซานูโอตอบว่า “แม่น้ำชื่อว่า ‘แม่’... เราเรียกเธอว่าแม่เพราะเธอให้อาหาร ปลา กบ สมุนไพร และน้ำแก่เรา เจ้าเองก็ต้องเรียกเธอว่าแม่เหมือนกัน” เปเล่ถามต่อว่า “ใครกันจะมีชื่อว่าแม่” เมะซานูโอตอบว่า “เราเรียกว่าแม่” เพราะฉะนั้น แม่น้ำจึงเป็นสิ่งที่มีชีวิต นี่คือวิธีคิดหรือฐานคิดเบื้องต้นที่ว่าสรรพสิ่งให้กำเนิด แม่น้ำให้กำเนิด นั่นคือวิธีคิดที่ทำให้ชนเผ่าอังกามีให้ความสำคัญอย่างมากกับแม่น้ำ ในฐานะที่เป็นจิตวิญญาน

จากเรื่องเล่าและนิทานปรัมปราของขาวนากาซึ่งสะท้อนอยู่ในวรรณกรรมของคีรีได้ชี้ให้เห็นว่า สำหรับขาวนากาแล้ว สรรพสิ่งล้วนแล้วแต่สร้างซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะเป็นวิญญาน ผี มนุษย์กับสิ่งมีชีวิตที่ไม่ใช่มนุษย์ ดังที่เราจะเห็นได้ในหลาย ๆ ฉากจากวรรณกรรมเรื่อง *Son of the Thundercloud*

เช่น (1) หลังจากที่ถูกอย่างแท้จริง แปล่เดินทางไปบนภูเขา เมื่อเขาพบเจอหญิงชรา ฝนก็ตกหนัก (2) เมื่อแปล่พบกับเมะซานูโอะ ฝนก็ตก (3) เมะซานูโอะตั้งครรภีโดยอัสจรรย และให้กำเนิดราลี ผู้เป็นบุตรแห่งฟ้าร้อง และ (4) การเกิดของราลีทำให้เกิดสมดุลงของสรรพสิ่ง (เพราะความไม่สมดุลเกิดจากการที่เสือร้ายสังหารคนจำนวนมาก และ the Dark Ones ซึ่งเป็นผู้เข่นฆ่าความหวังและความการุณ) และคืนชีพให้แก่จักรวาล

การที่ราลีเกิดขึ้นมาโดยคำทำนายว่าเขาจะเป็นนักรบศักดิ์สิทธิ์หรือผู้ฆ่าเสือจะทำให้โลกกลับไปสู่จุดสมดุลของจักรวาลได้ ดังนั้น เราจะเห็นว่า แม่น้ำที่เป็นแม่ผู้ให้กำเนิด (Mother River) เป็นผู้สร้างสรรพชีวิต แต่ในขณะเดียวกัน แปล่เองซึ่งเป็นมนุษย์ที่เมื่อนำเรื่องราวเล่าที่เล่าไปเล่าต่อก็ทำให้แม่น้ำที่เหือดแห้งไปนานหลายร้อยปีถือกำเนิดขึ้นมาใหม่ นอกเหนือจากนั้น เมะซานูโอะก็ได้ให้กำเนิดบุคคลศักดิ์สิทธิ์ที่สามารถเอาชนะปีศาจร้ายได้ เพราะฉะนั้นมนุษย์เองก็เป็นผู้ให้กำเนิดจิตวิญญาณ และจิตวิญญาณก็ให้กำเนิดมนุษย์ด้วย สรรพสิ่งได้ให้กำเนิดซึ่งกันและกันเป็น “การสร้างซึ่งกันและกัน” (co-creation) ไม่ใช่การสร้างจากความว่างเปล่าโดยพระผู้เป็นเจ้า

เราจะเห็นบทบาทของผู้หญิงที่เป็นแม่ ทั้งในโลกเหนือธรรมชาติ โลกธรรมชาติ และโลกทางสังคม โดยเฉพาะพลังของการเป็นผู้ให้กำเนิดที่ดำรงอยู่ในเรื่องเล่านี้ ดังนั้น ฐานคิดในเรื่องเล่าของศิริจึงวางอยู่บนภววิทยาที่ล้วนแล้วแต่มองว่าสรรพสิ่งเป็นบุคคล สรรพสิ่งล้วนแล้วแต่ให้กำเนิดสิ่งอื่น ๆ

ในหนังสือ *The New Science of the Enchanted Universe* (2022) ซาห์ลินส์ได้เสนอว่า จักรวาลของผู้คนส่วนใหญ่ในโลกไม่ได้เป็นจักรวาลอันโปร่งแสงที่สามารถเข้าใจได้ด้วยระบบเหตุผล ทว่าเป็นจักรวาลอันลึกลับหรือเป็นโลกที่ไม่ได้เป็นเหตุเป็นผล (enchanted Universe) ที่ซึ่งกลุ่มชนต่าง ๆ ที่มีวัฒนธรรมแบบที่ไม่แยกระหว่างสิ่งเหนือธรรมชาติ ธรรมชาติ และวัฒนธรรมออกจากกัน (Sahlins, 2022: 36-38) เพราะสรรพสิ่งล้วนแล้วแต่ดำรงอยู่ภายในโลก ในแง่นี้ วิญญาณหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์เองก็เป็นสมาชิกของ

ชุมชนทางการเมืองด้วย เพราะฉะนั้น ในสังคมที่เป็นวิญญูณนิยมนั้น สรรพสิ่งไม่ว่าจะเป็นพระเจ้า สัตว์ พืช หรือมนุษย์ ก็ล้วนแล้วแต่อยู่ในสังคมการเมือง (polity) เดียวกัน ดังนั้น หากจะทำความเข้าใจสังคมเหล่านี้ เราจำเป็นจะต้องอธิบายว่า จักรวาลวิทยาแบบนี้เน้นเติมไปด้วยสรรพสิ่งที่ไม่ได้มีเพียงแต่สังคมของมนุษย์เท่านั้น

จักรวาลของชาวนากาหาได้เป็นจักรวาลอันโปร่งแสง แต่กลับมีสถานะเป็นจักรวาลอันลึกลับ เมื่อพูดถึงสิ่งที่ลึกลับมันก็มาพร้อมกับความไม่รู้หรือการไม่รู้ได้อย่างชัดเจน แต่เติมไปด้วยความคลุมเครือ ดังที่ยาบอกแก่เปเล่ไว้ในวันหนึ่ง เมื่อเปเล่โตขึ้น เขาจะต้องเปิดหัวใจของเขาให้กับสิ่งที่เขาไม่รู้ (the unknown) และการเดินทางไกลคือการเผชิญหน้ากับสิ่งที่ไม่รู้ นอกจากนี้ ในอีกตอนหนึ่งที่เมซซานูโอะกล่าวว่า เมื่อจักรวาลได้ถือกำเนิดขึ้นมาใหม่ สรรพสิ่งก็จะเปลี่ยนแปลงไป และเมื่อราล์โตขึ้น เขาจะต้องยอมรับว่ามีโลกของความจริงที่ใหญ่ไปกว่าความสามารถของเขาที่จะเข้าใจได้ กล่าวคือสังคมการเมืองแบบจักรวาลหรือ cosmic polity เป็นจักรวาลที่ประกอบขึ้นด้วยสิ่งลึกลับและมีสารพัดอย่างที่ไม่สามารถรู้ได้ทั้งหมด

ในด้านหนึ่ง ภาววิทยาแห่งความลึกลับเรียกร้องให้เราต้องพยายามเข้าใจความเชื่อมโยงของสรรพสิ่ง ทว่าในแง่ของความรู้แล้ว เราเองไม่สามารถเข้าใจทั้งหมดได้อย่างเป็นองค์รวม ดังเช่น ในฉากที่ร่างของหญิงชรา 2 คนโปร่งแสงและพวกเขากำลังจะตาย เราจะเห็นกระบวนการกลายร่าง (metamorphosis) ที่ระบุได้ยากหรือระบุไม่ได้ว่าหญิงชราทั้ง 2 คนตายแล้วหรือยังมีชีวิตอยู่ ดังนั้น จักรวาลวิทยาของชาวนากาเองก็มีลักษณะที่ลึกลับ คลุมเครือ และเปิดให้แก่การกลายร่างได้ หากอธิบายในแง่ของญาณวิทยา สำหรับคิริแล้ว ชาวนากา นั้นอยู่ร่วมกับสิ่งที่พวกเขาไม่รู้ และสิ่งที่พวกเขาไม่รู้นี้เองที่กำกับหรือสัมพันธ์กับชีวิตของพวกเขาอยู่ตลอด ในกระบวนการที่พวกเขาปฏิสัมพันธ์กับสิ่งที่เราไม่รู้ก็ทำให้เรื่องเล่าเป็นองค์ประกอบสำคัญของการมีชีวิต เพราะเราไม่ได้

“รู้” ทุกเรื่อง แต่เรา “เล่า” เรื่องเกี่ยวกับสิ่งนั้นได้ โดยที่เราเองต้องยอมรับว่า เรื่องเล่าของเราไม่สมบูรณ์และมีหลากหลายเกินกว่าจะลดทอนเป็นหนึ่งเดียว

มาถึงตรงนี้เราจะเห็นว่า งานของคิริพยายามเสนอจักรวาลวิทยา ภาววิทยา หรือวิธีคิดบางอย่างที่ทำลายทวินิยมของตะวันตกหรือจักรวรรดินิยม ดังนี้

1) คิริทำลายทวิภาวะระหว่างเรื่องเล่า/ตำนาน (myth) กับความเป็นจริง (reality) ดังที่คิริได้ทำให้เรื่องเล่า/นิทาน/ความฝันปะปนรวมกัน/เป็นสิ่งเดียวกับความจริง

2) ระบบเวลาที่อยู่ในงานของคิริไม่ใช่เวลาที่เป็นเส้นตรง แต่เป็นเวลาที่ประกอบไปด้วยอดีต ปัจจุบัน และอนาคตดำรงอยู่ร่วมกันประหนึ่งว่าเราอยู่ในความฝัน (Dreamtime) (ดูประเด็นนี้ใน Abram, 2017: 181-223) กล่าวคือคิริพยายามทำลายเส้นเวลาหรือทำลายเวลาแบบเส้นตรงของอาณานิคม/โลกสมัยใหม่

3) คิริยังทำลาย “ความเดิมแท้” (originality) ของเรื่องเล่า เพราะเรื่องเล่าสามารถถูกเล่าใหม่ได้ตลอด เราจะเห็นได้ว่าในงานของคิรินั้นไม่เคยพูดถึงเรื่องเล่าที่เดิมแท้ว่าอยู่ที่ไหน เพราะหากเรื่องเล่ามีแบบเดียวมันจะไม่สามารถถูกเล่าต่อได้ โดยเฉพาะในสังคมที่ไม่ได้อิงกับตัวเขียนนั้น การใช้ปากในการเล่าเรื่องก็ทำให้เรื่องเล่าสามารถผันแปรและเกิดความหลากหลายได้สารพัดแบบ วิธีคิดเช่นนี้เองก็แตกต่างจากความคิดเรื่องความเดิมแท้ซึ่งอิงกับความคิดเรื่องผู้สร้างในแบบตะวันตก สำหรับชาวานากา หน้าที่ของสมาชิกของสังคมก็คือการส่งต่อเรื่องเล่า ซึ่งหมายความว่าเราอาจจะจำบางอย่างได้ และลืมบางอย่าง การที่ใคร ๆ ก็กลายเป็นนักเล่านิทานได้ก็ทำให้ใครคนใดคนหนึ่งไม่มีอำนาจถูกผูกขาดเรื่องเล่าได้

และ 4) สำหรับคำถามที่ว่าอนาคตจะถูกสร้างขึ้นมาได้อย่างไรหากปราศจากความฝันและการเล่าเรื่อง ดังที่กล่าวมาแล้ว ท่อนที่ 2 ของนิทานยัง

ไม่เกิดขึ้นในขณะที่เล่าเรื่องให้แก่เปเล่ แต่เพราะการกระทำของเปเล่ในฐานะนักเล่าเรื่องที่นำนิทานเรื่องนี้ไปเล่าให้แก่เมะซานูโอะ ความอัศจรรย์จึงบังเกิดขึ้นด้วยเรื่องเล่า และทำให้เมะซานูโอะตั้งครรรค์และคลอดนักรบศักดิ์สิทธิ์ผู้สังหารเสือร้าย นั่นก็หมายความว่า ความฝันหรือเรื่องเล่าของยาได้ทำให้เมะซานูโอะตั้งครรรค์ในเวลาอนาคต ดังนั้น อนาคตเองก็ถูกสร้างขึ้นมาได้ผ่านความฝันและการเล่าเรื่อง

ทุกอย่างหมุนวนเป็นวัฏฏะ: ว่าด้วยเหตุแห่งหายนะและการสิ้นสุดของโลก

ดังที่ได้เสนอไปแล้วว่า คิริได้ทำทนายทวิภาวะระหว่างตำนานกับความจริง โดยใน *Son of the Thundercloud* เธอทำให้นิทานที่เล่านั้นมีสถานะเป็นความทรงจำเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีต หากปราศจากเรื่องเล่า ผู้คนจะไม่สามารถจดจำสิ่งที่เกิดขึ้นได้ เช่นเดียวกับที่เรื่องเล่ากลายมาเป็นผู้ให้กำเนิดสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในอนาคตด้วย ในแง่นี้ ตำนานหรือเรื่องเล่าจึงเป็นตัวบันทึกอดีตร่วมของสังคมและเป็นตัวหลักให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ในวรรณกรรมเรื่องนี้ คิริได้บันทึกเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ของชาวนากา นั่นคือ ความแตกแยกในหมู่ชนนากาภายหลังจากการประกาศเอกราชของอินเดียและการผนวกเอาภูเขานากาเป็นส่วนหนึ่งของอินเดีย คิริได้บันทึกเหตุการณ์สำคัญ 2 เหตุการณ์ คือ 1) ผู้คนที่ทำการเพาะปลูกพืชแต่ไม่เก็บเมล็ดไว้สำหรับการเพาะปลูกในฤดูกาลต่อไป รวมถึงการไม่แบ่งปันเมล็ดกับเพื่อนบ้าน และ 2) ความไม่สามัคคีซึ่งนำไปสู่การฆ่ากันเองของคนในเผ่า ทั้งสองประเด็นเป็นประเด็นสำคัญเนื่องจากเหตุการณ์การอดอยากมักเกิดขึ้นอยู่ตลอดหลังจากการประกาศเอกราชของอินเดียภายหลังการเกิดขึ้นของนิคมเพาะปลูกในนากาแลนด์ นิคมเพาะปลูกและระบบกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลที่ถูกสถาปนาโดยความคิดแบบอาณานิคมนั้นได้เปลี่ยนแปลงระบบนิเวศและรูปแบบความเป็นอยู่ของชาวนากา ส่งผลให้ชาวนากาเผชิญกับสภาวะอดอยากอย่างรุนแรงในช่วงหลายสิบปีที่ผ่านมา นิคมเพาะปลูกและระบบ

กรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลยังนำไปสู่การแบ่งที่ดินที่ทำลายความเป็นส่วนรวมของสังคม ทำให้ผู้คนเลือกที่จะไม่เก็บเมล็ดพันธุ์ และไม่แบ่งปันเมล็ดพันธุ์ให้คนอื่น ส่วนประเด็นความขัดแย้งกันเองของคนในเผ่า ซึ่งดังที่กล่าวไปแล้วว่าศิริเกิดและโตในยุคที่ขบวนการชาตินิยมทะเลาะกันเองและแตกเป็นเสี่ยง ๆ ทะเลาะกันฆ่ากันเอง ซึ่งความขัดแย้งดังกล่าวคือมรดกของลัทธิอาณานิคมที่มาพร้อมกับวิธีคิดแบบชาตินิยม ในแง่นี้ *Son of the Thundercloud* ก็คือบันทึกว่าด้วยสาเหตุแห่งหายนะและความขัดแย้งไม่สิ้นสุดในนากาแลนด์จนปัจจุบัน

ในวรรณกรรมเรื่องนี้ ศิริได้นำเสนอเหตุแห่งหายนะซึ่งทำให้จักรวาลถึงแก่ความตาย 3 ประการ คือ

หนึ่ง ความกลัว ในตอนท้ายคนหนุ่มในหมู่บ้านเลือกที่จะฆ่าราลี เพราะเปล่ ราลี และเมะซานูโอะ หายไปจากหมู่บ้าน 7 ปี เพื่อไปอยู่บนภูเขา กับพี่สาว 2 คน หลังจากผ่านไป 7 ปีเมื่อพี่สาวทั้ง 2 คนจากไปแล้วจึงเดินทางกลับมา ทั้ง 3 คนตกใจมากเมื่อทราบว่าคนในหมู่บ้านได้ล่าสัตว์เพื่อนำไปมอบให้เสือ ทั้งที่เสือเป็นสิ่งชั่วร้าย แต่เพราะคนในหมู่บ้านโดนเสือข่มขู่จึงกลัวว่าเสือจะมากินตัวเอง ดังนั้นคนในหมู่บ้านจึงเอาสิ่งมีชีวิตที่จับได้นำไปให้กับเสือ เสือจะได้ไม่มากินคน นี่คือจุดเริ่มต้นของหายนะ ซึ่งในตอนท้าย เปล่เล่าว่าคนในหมู่บ้านเปลี่ยนไปแล้ว และพวกเขาไม่เชื่อในคำทำนาย (prophecy) อีกต่อไป พวกเขาไม่เชื่อในชุมชนของเขาอีกต่อไป แต่พวกเขายอมรับนับถือเสือร้าย ดังนั้น ความกลัวที่ผู้คนมีต่อเสือจึงทำให้พวกเขาเลิกที่จะเชื่อคำทำนายและความหวังที่จะมาพร้อมกับบุตรแห่งฟ้าร้อง

สอง ความไม่ศรัทธาที่มีต่อเรื่องเล่าและการเพิกเฉยต่อคำทำนาย เนื่องจากภารกิจของการทำให้สังคมหรือชุมชนดำเนินต่อไปได้คือการเล่าเรื่อง แต่สิ่งที่คนในหมู่บ้านเพิกเฉยภายหลังจากที่ทั้ง 3 คนตัดสินใจออกจากหมู่บ้านก็คือ การเล่าเรื่อง ดังนั้น เราจะเห็นได้ว่าในตอนท้ายที่ทั้ง 3 คนกลับมาที่หมู่บ้านช่างทอ เด็ก ๆ ในหมู่บ้านไม่มีใครรู้จักหรือจำราลีได้อีกต่อไป เพราะ

ผู้ใหญ่ที่มีชีวิตอยู่ในช่วงเวลาที่เราได้เกิดปฏิเสธเรื่องเล่าและคำทำนายที่บรรพบุรุษของพวกเขาเล่าต่อกันมา

และสาม ความริษยา เพราะความตายของเราได้เกิดขึ้นจากความริษยาของคนหนุ่มในหมู่บ้าน

ดังนั้น เหตุของหายนะทั้ง 3 ประการ ก็คือ ความกลัว ความไม่ศรัทธาต่อเรื่องเล่า และความริษยานี้สัมพันธ์กันซึ่งในที่สุดแล้วได้นำมาสู่ความตายของเราซึ่งเป็นนักประวัติศาสตร์

ควรกล่าวไว้ในที่นี้ด้วยว่า ในวรรณกรรมหลายเรื่องของคิริ (เช่น *When the River Sleeps* และ *Spirit Night*) เสือจะถูกนำเสนอในภาพของตัวร้ายอยู่เสมอ คำถามก็คือ “เสือ” หมายถึงอะไร เราจะเห็นว่า เสือกลายมาเป็นสัตว์ประจำชาติของอินเดีย ซึ่งเสือกลายเป็นภาพแทนของอินเดียที่อาณานิคมอังกฤษสร้างขึ้นมา Ana Teodorescu ชี้ว่า ในขณะที่สัตว์ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของอังกฤษคือสิงโต เสือก็คือตัวแทนของอินเดียที่อังกฤษปกครอง ดังนั้น ภาพวาดโดยจิตรกรอังกฤษในช่วงอาณานิคมนั้นจึงเต็มไปด้วยภาพสิงโตกำราบหรือต่อสู้กับเสือที่ไม่เชื่อฟัง เชื่อ ดูร้าย พร้อมทำร้ายทำลายชีวิตมนุษย์ที่อ่อนแอกว่า ซึ่งสิงโตก็ถูกฉายภาพด้านตรงข้ามกับเสือนั่นคือช่วยเหลือและปกป้องผู้ที่อ่อนแอ (Teodorescu, 2022) และเราจะเห็นว่าจวบจนปัจจุบัน เสือก็ยังเป็นสัญลักษณ์ของชาติของอินเดียอยู่ เสือที่ปรากฏในงานของคิริจึงมีลักษณะ 2 ชั้น คือ เสือที่หมายถึงอินเดีย กับเสือที่หมายถึงมรดกของอาณานิคมที่อังกฤษทิ้งเอาไว้ให้แก่ชาวนากา

คำถามต่อมาก็คือ The Dark Ones คือใคร อาจกล่าวได้ว่า คนกลุ่มนี้เป็นได้ทั้งคนที่สนับสนุนการฆ่าชาวนากาหรือคนที่สังหารนักเล่าเรื่อง เพราะฉะนั้น The Dark Ones อาจรวมถึงคนนากาเองที่มีความกลัว ความไม่ศรัทธา และความริษยา ส่งผลให้ชาวนากาเหล่านี้หันไปเอาอกเอาใจและป้อนอาหารแก่เสือร้าย ซึ่งในท้ายที่สุดแล้วสิ่งที่คิริพยายามจะเล่าก็คือ เพื่อที่จะทำให้ชุมชน

เสรีภาพหรือความหวังของคนนากายังคงดำเนินอยู่ได้คือเราจะต้องไม่กลัว เราจะต้องศรัทธาในเรื่องเล่า เราจะต้องเป็นผู้เล่าเรื่อง และเราจะต้องไม่ริษยากันเอง ไม่เช่นนั้นเราจะหันไปเคารพนับถือหรือบูชาสิ่งซึ่งเป็นศัตรูที่เคยประหัตประหารบรรพบุรุษและพี่น้องของเขามาก่อน

กล่าวโดยสรุปแล้ว คิริเสนอว่า สรรพสิ่งจะเกิดขึ้นแบบเป็นวัฏจักร ดังที่ปรากฏในประโยคสุดท้ายของนิทานเปิดเรื่องที่ว่า “โอ้ เรื่องราวนี้เกิดขึ้นมานานแสนนานแล้ว และมันจะวนมาเกิดขึ้นอีกครั้ง” นั่นก็หมายความว่า เรื่องราวนี้ไม่ได้จบสิ้นแต่เพียงเท่านั้น แต่สิ่งต่าง ๆ ที่ถูกเล่าจะเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำอีก ไม่ว่าจะเป็นหายนะ การฟื้นคืนชีพของสรรพสิ่งในจักรวาล ไปจนกระทั่ง การที่เราจะถูกฆ่า เราจะถูกทรยศ เราจะริษยาซึ่งกันและกัน เราจะกลัว และเราก็จะต่อสู้กับมันอย่างไม่วันจบสิ้น

สรุป

ข้อเสนอของบทความนี้ก็คือ คิริได้นำเสนอจักรวาลวิทยาแบบนากา และความคิดเชิงนิเวศในฐานะที่เป็นพลังของการวิพากษ์ รื้อถอน และปลดแอกสถานะอาณานิคมและความคิดแบบชาตินิยม โดยเราสามารถสรุปความคิดเชิงนิเวศของชาวนากาที่นำเสนอโดยคิริออกได้เป็น 4 ประเด็น คือ *ประเด็นแรก* จักรวาลวิทยาของชาวนากาประกอบไปด้วยสรรพสิ่งดำรงอยู่ซ้อนกัน โดยสรรพสิ่งดำรงอยู่ร่วมกันในโลกเดียวกัน และสรรพสิ่งมีความเป็นบุคคล *ประเด็นที่สอง* คิริไม่เห็นด้วยกับวิธีคิดแบบทวินิยมที่มักกับอาณานิคมตะวันตก นั่นคือ ทวิภาวะระหว่างธรรมชาติกับวัฒนธรรม สัตว์กับมนุษย์ และตำนานกับความจริง *ประการที่สาม* เราไม่สามารถลดทอนชาวนากาให้เป็นปัจเจกบุคคลได้ เพราะกำเนิดของตัวเราสัมพันธ์กับสรรพสิ่งทั้งที่เป็นมนุษย์และไม่ใช่มนุษย์ ซึ่งวิธีคิดนี้ตรงกันข้ามกับวิธีคิดแบบปัจเจกนิยมของตะวันตก และ *ประการสุดท้าย* จักรวาลวิทยาของชาวนากาผ่านเรื่องเล่าของคิริมีลักษณะเป็นพื้นที่เปิด ไม่มีขอบเขตที่แน่นอนตายตัว เราจะเห็นถึงเรื่องเล่าที่ตัวละครต้องออกเดินทาง

อยู่ตลอดเพื่อทำลายขอบเขต ข้ามพรมแดน หรือข้ามเขตแดน ทำให้เกิดสภาวะของการเปลี่ยนแปลงหรือการพลิกหมุนมุมของจักรวาล การเดินทาง/ข้ามแดน เป็นกุญแจสำคัญที่จะไขให้เกิดการเคลื่อนที่ของสรรพสิ่ง หากสรรพสิ่งหยุดนิ่ง มันก็จะเข้าใกล้ความตายและการสิ้นสุด

นอกจากนี้ วรรณกรรมของคีรีคือการนำเรื่องเล่าหรือนิทานปรัมปราที่ชาวตากามีร่วมกันและมีความต่างกันสารพัดรูปแบบมาเล่าใหม่ การเล่าเรื่องคือกระบวนการของการสร้างชุมชนที่หมายถึง “โลก” ไม่ใช่การสถาปนากำแพงที่มีรั้วรอบขอบเขตตายตัวแบบรัฐประชาชาติ ในขณะที่สภาวะอาณานิคมและชาตินิยมอินเดียพยายามสถาปนาขอบเขตแบบรัฐประชาชาติหรือขอบเขตที่ตายตัวขึ้นมา แต่เรื่องเล่าของชาวตากาหรือจักรวาลของชาวตากาผ่านงานของคีรีคือการท้าทายความคับแคบของ “รัฐประชาชาติ” (nation-state) การรื้อถอนจากสภาวะอาณานิคมคือเป้าหมายของคีรีซึ่งไม่เพียงแต่การวิพากษ์มรดกอาณานิคมเท่านั้น แต่ยังเสนอภววิทยาทางเลือกที่แตกต่างออกไป ที่พูดถึงการดำรงอยู่ร่วมกันของสิ่งต่าง ๆ ที่มันตัดข้ามพรมแดนระหว่างมนุษย์ สิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ ผี หรือสิ่งต่าง ๆ โดยการตั้งต้นที่กระบวนการสร้างโลก (worlding) (ดูประเด็นนี้ใน Descola, 2013: 272-273) ที่สรรพสิ่งกระทำร่วมกัน ไม่ใช่ความเป็นชาติ (nationality) แบบหนึ่งเดียวที่ตายตัว กล่าวคือ จิตวิญญาณที่อยู่ในงานของคีรีคือกระบวนการกลับไปไขกุญแจเรื่องเล่าที่ถูกหลงลืมที่ไม่มีผู้นำมาเล่าต่อให้กลับมามีชีวิตขึ้นมาใหม่ เปล่และคีรีในฐานะผู้เล่าเรื่อง/ผู้ส่งต่อเรื่องเล่าก็คือผู้ที่ทำให้กระบวนการสร้างโลกอันหมายถึงจักรวาลที่กลับสู่จุดสมดุลเพื่อที่มันจะให้กำเนิดชีวิตและสรรพสิ่งได้อีกครั้ง

เชิงอรรถ

- ¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “ภูมิปัญญาในเวชของกลุ่มชนนากา: ทรัพยากรโลกทัศน์ และวัฒนธรรมทางวัตถุ” ภายใต้ชุดโครงการวิจัย เรื่อง “ความหลากหลายทางชีวภาพ ชาติพันธุ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น: จากล้านนาถึงอินเดียตะวันออกเฉียงเหนือ” โดยได้รับการสนับสนุนจาก สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ประเภท Fundamental Fund ประจำปีงบประมาณ 2566
- ² ใน A Terrible Matriarchy (2007) มีเด็กผู้หญิงคนหนึ่งเกิดขึ้นในหมู่บ้านที่เป็นชนเผ่าอังกามิ เธอต้องการที่จะเรียนหนังสือ (นี่เป็นเรื่องเล่าในฉากที่เป็นสมัยใหม่) พ่อแม่ของเด็กผู้หญิงคนนี้นับบอกกับเธอว่าผู้หญิงเรียนหนังสือไม่ได้เพราะผู้หญิงมีหน้าที่ทำงานบ้าน ผู้ชายเท่านั้นที่จะเรียนหนังสือ เด็กผู้หญิงคนนี้เลยนำเรื่องราวไปบอกย่าเพราะคิดว่าย่าเป็นผู้หญิง แต่ย่าก็ตอบเช่นเดียวกันว่าไม่ได้เพราะเธอเป็นผู้หญิง เธอจะต้องอยู่บ้าน ในท้ายที่สุดสิ่งที่ศิริอธิบายในเรื่องเล่าในวรรณกรรมชิ้นนี้ก็คือ แม้กระทั่งผู้หญิงเองก็เป็นส่วนหนึ่งของระบอบชายเป็นใหญ่ได้ ถ้าไม่ตั้งคำถามกับสังคมชายเป็นใหญ่ และก็จบลงที่ศิริเล่าถึงบทบาทของผู้หญิงคนหนึ่งที่ออกไปเรียน แต่เธอทำหน้าที่ของการเป็นแม่ผู้ให้กำเนิด เป็นนักเล่าเรื่องให้กับลูก เพราะฉะนั้นตัวละครผู้หญิงจึงเป็นตัวละครที่สำคัญเสมอมาในงานทุก ๆ ชิ้นของศิริไม่ว่าจะเป็นคนที่นำเอาสมุนไพรศักดิ์สิทธิ์ไปรักษาโรค เป็นผู้ให้กำเนิด แม้กระทั่งการอธิบายว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นเพศแม่หรือมิติในเชิงจิตวิญญาณที่เป็นบทบาทของผู้หญิง

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

เก่งกิจ กิติเรียงลาภ, พนา กันธา และพีรณัฐ พุกขารัตน์. (2566). รื้อถอนสถานะอาณานิคมและการสร้างโลกผ่านการเล่าซ้ำปรัมปราในวรรณกรรมของ Easterine Kire. *รัฐศาสตร์สาร*, 44(3), 67-110.

ภาษาอังกฤษ

Abram, David. (2017). *The Spell of the Sensuous: Perception and Language in a More-Than-Human World*. New York: Vintage Books.

- Baruah, Sanjib. (2020). *In the Name of the Nation: India and Its Northeast*. Stanford and California: Stanford University Press.
- Descola, Phillipe. (2013). *Beyond Nature and Culture*, translated by Janet Lloyd. Chicago: University of Chicago Press.
- Dutta Chowdury, Payel. (2015). Literary Representation of Women in the Angami Society: A Study of the Easterine Kire's A Terrible Matriarchy. *Pune Research Journal*, 1(3), 1-6.
- ICORN. (2006). *AUTUMN 06 Featured Writer: Easterine Kire Iralu*. Retrieved from <https://www.icorn.org/article/autumn-06-featured-writer-easterine-kire-iralu?fbclid=IwAR2H9OIU7HsmeZeiruHZ9Qat2XXl2qeMzmQCM3hjPaalCEnDFARl8eYPNIA>
- Jamir, Chongpongmeren. (2020). *Christianity in Northeast India: A Cultural History of Nagaland from 1947*. London and New York: Routledge
- Kire, Easterine. (2016). *Son of the Thundercloud*. New Delhi: Speaking Tiger.
- Kire, Easterine. (2014). *When the River Sleeps*. New Delhi: Zubaan.
- Kire, Easterine. (2011). *Bitter Wormwood*. New Delhi: Zubaan.
- Kire, Easterine. (2009). *Naga Folktales Retold*. Tromsø: Barkweaver.
- Kire, Easterine. (2007). *A Terrible Matriarchy*. New Delhi: Zubaan.
- Ksh., Rajesh Singh. (2015). Coming of Christianity in the Naga Area of North East India *IOSR Journal of Humanities and Social Science*, 20(4), 13-17. Retrieved from <https://www.iosrjournals.org/iosr-jhss/papers/Vol20-issue4/Version-4/C020441317.pdf>

- Michael Oppitz, Thomas Kaiser, Alban von Stockhausen, and Marion Wettstein (eds.). (2008). *Naga Identities: Changing Local Cultures in the Northeast of India*. Gent: Snoeck.
- Ong, Walter J. (2002). *Orality and Literacy: The Technologizing of the Word*. London and New York: Routledge.
- Ovesen, Jan. (1983). Man or beast? Lycanthropy in the Naga Hills. *Ethnos: Journal of Anthropology*, 48(1-2), 5-25. Retrieved from <https://doi.org/10.1080/00141844.1983.9981251>
- Sahlins, Marshall. (2022). *The New Science of the Enchanted Universe: An Anthropology of Most of Humanity*. Princeton and Oxford: Princeton University Press.
- Strathern, Alan. (2019). *Unearthly Powers: Religious and Political Change in World History*. Cambridge and New York: Cambridge University Press.
- Teodorescu, Ana. (2022). Tiger Symbolism in the British Raj: Colonialism and Animal History of the Indian Subcontinent. *Columbia Journal of Asia*, 1(2), 66-77.
- Tialila. (2022). Reading Magical Realism in Easterine Kire's Novel *When the River Sleeps*. *Quest Journals: Journal of Research in Humanities and Social Science*, 10(8), 199-203. Retrieved from <https://www.questjournals.org/jrhss/papers/vol10-issue8/1008199203.pdf>
- Thomas, John. (2002). *Evangelising the Nation: Religion and the Formation of Naga Political Identity*. New Delhi, London and New York: Routledge.
- Thong, Tezenlo. (2012). 'To Raise the Savage to a Higher Level': The Westernization of Nagas and their Culture. *Modern*

- Asian Studies*, 46(4), 893-918. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/41478422>
- Thong, Tezenlo. (2016). *Colonization, Proselytization, and Identity: The Nagas and Westernization in Northeast India*. Colorado: Springer International Publishing.
- Varah, Franky. (2013). Situating the Humans Relationship with Nature in the Tangkhul Naga's Lifeworld. *Journal of Human Ecology*, 41(3), 247-254. Retrieved from <https://doi.org/10.1080/09709274.2013.11906572>
- Viveiros de Castro, Eduardo. (2011). *The Inconstancy of the Indian Soul: The Encounter of Catholics and Cannibals in 16th Century Brazil*, translated by Gregory Duff Morton. Chicago: Prickly Paradigm.

